КС(Чув)
Х-98
6533-чув

П.ХУСАНКАЙ

Лирика

ациональная библиотека ЧР
4-006533

ВОЗВРАТИТЕ КНИГУ НЕ ПОЗЖЕ

обозначенного здесь срока

Х-98

П. ХУСАНКАЙ

Лирика

Александру Галкина

П. Хусанкай

Чăваш АССР кĕнеке издательстви. Шупашкар — 1962.

19.IX.62

20 ω 07 СЕН 2017

6533-44В

Нацио... ...ка
...
...республики

САВНӐ ҪĔР, ЧӐВАШ ҪĔРШЫВĔ

ХАЛӐХАМА

Чĕлхемĕре усранӑ халӑх!
Сан чаплӑ ывӑлу ҫинчен
Шухӑшласассӑн, тав тумалӑх
Сӑмах тупма та хĕн иккен...

Хĕвелтухӑҫĕнче мухтавлӑ
Лейли, Меджнун. Европӑра
Ромеопа Джульетта паллӑ.
Эс, халӑхӑм, мĕнрен кайра?

Нарспин, Сетнерĕн шĕл кӑварĕ
Сан илемне, юратуна,
Сан ирĕклĕ чунна кӑтартрĕ
Пурне те, пĕтĕм таврана.

Сана сӑнаҫҫĕ те тĕпчеҫҫĕ:
«Пӑхма сӑпайлӑ ҫеҫ этем,
Чунтан епле пуян вӑл!» теҫҫĕ
Сана телей сунакансем.

Сĕм авалах эс вырӑнаҫнӑ
Ҫак аслӑ Атӑл тӑршшĕне;
Кил-ҫуртлӑ та нӳхреплĕ-лаҫлӑ,
Тĕреклĕ ларнӑ ҫĕр ҫине.

Вăрман кăклană, пӳрт пурană,
Ĕрчетнĕ çимĕç те хăмла.
Ятна яман, çĕртмен, упранă
Мал ĕмĕтне, ыр кăмăлна.

«Чăваш ятне ан çĕрт!» Мĕн евĕр
Тасалăх çак сăмахсенче!
Мĕн чухлĕ тӳсĕм, вăй сисетпĕр
Сан пилӳнте, тăван тĕнче!

Миçе чуна çунатлантарĕ
Вутра шăраннă сан чĕрӳ!
Сана ӳксе пуç çапас мар-и
Эпир, сан ывăлу-хĕрӳ?..

Çултан çулах тăван малашлăх
Хаваслăрах, илемлĕрех.
Иванова çуратнă халăх,
Мухтавлă эсĕ ĕмĕрех!

1955

АННЕ

1

Сётелём тёлёнче яланлăх юлтăн.
Пуçу тавра анатрилле сурпан.
Художнике тав турăн та ыр сунтăн:
«Хам пек пуль,— терён,— ватă ав, куран...»
Суха касси пек тарăн пёркеленчёк,
Çат тытнă тутуна яланхи пек,
Йк куçхарши хушши раснах йёрленчё,—
Унта пайтах пытарăннă инкек.

2

Эс кайрăн та — кил-çуртăм юлчё пушă.
Пёрре кăна çёр каçрăн çён килте.
Хăнăхаймасăр хăшкăлтăм пёр хушă:
Ытла сасартăк пулчё! Тем кётеп...
Тин мар-и кўршё-аршăпа эс лартăн?
Тин мар-и-ха пăлхар тусăмсене
Дунай юрри савса юрласа патăн,
Тав куркине сулса енчен енне?

3

Кил-çурт хўттийён, ырă пирёштийён
Кăштăртатса çўреттён ерипе.
Пиçиххийў çинчи çăра уççийё

Хуллен ак халь те чӗлтӗртетнӗ пек...
Эс ӗҫлемесӗр пуранма пӗлмерӗн:
«Ват йываҫ ларнӑ халлӗнех хӑрать,
Ҫапла вилсен аванччӗ маншӑн»,— терӗн.
Ҫав ӗмӗтӳ сан ҫитрӗ, ахӑрах.

4

«Ҫынна йӑлӑхтарса епле выртайӑн?
Виҫ кунлӑх ҫеҫ пулинччӗ ман чӑрмав»,—
Тесе калаттӑн. Виҫҫӗмӗш кун кайрӑн.
Шав ҫумӑр ҫурӗ, лӳшкентерчӗ шав...
«Ыр ҫын вилсен ялан ҫапла вӑл»,— терӗҫ.
Ҫавна сӑнанӑ, имӗш, ваттисем.
Пӗлместӗп эп: те тӗрӗс мар, те тӗрӗс,
Анчах сана начар темен ҫынсем.

5

Эп сан ҫулна ҫитеймӗп: сывлӑх урӑх...
Пӗртен-пӗрӳ — пулмарӑм йӑх асси,
Таса юнпа ҫуратрӑн, ҫирӗп турӑн,
Хамран килетчӗ пуль упранасси.
Хамран-ши? Ах, апла кӑна пулсассӑн!
Анчах ҫанталӑк тӗрлӗ ҫаврӑнать:
Хӑш чух, ирпе хӗвел йӑл-йӑл кулсассӑн,
Каҫпа сип-сивӗ ҫумӑр ярӑнать...

6

Мана ырра шанми туни те пулчӗ...
Ҫав хурлӑхлӑ, хӗрхӳ самантсенче
Санпа кӑна ман кӳтнӗ кӑмӑл тулчӗ,
Санпа кӑна илемлӗччӗ тӗнче.
Ялти пӳртри тӗпелччӗ-и, хула-и,—
Сан кӑмӑлу пӗр пекчӗ яланах.
Пусарӑнаттӑмччӗ ҫавна пула эп,
Эмел пек сиплӗччӗ тӑван сӑмах.

7

Сӑмаварна чӗртеттӗн те каҫ кӳлӗм —
Ларатчӗ юрласа сӗтел ҫинче.
«Кӑшт каласар-ха,— теттӗн,— тахҫан ӳлӗм?
Ҫулу-йӗрӳ ялан ҫапла инҫе...»
Мӗн куҫ пӑвнӑ сан ывӑлна ҫав шай?
Инҫеччӗ ҫав, инҫеччӗ, ҫывӑх марччӗ,
Ялан вӑл тӑвалла тапса хӑпарчӗ,
Пӗр утӑм та пусмарӗ тӑва май.

8

«Пӗрре ҫуралнӑскер пӗрре вилетӗн,
Анчах эс пурӑна пӗл пурнӑҫа!»—
Тесе хутран-ситрен мана пиллеттӗн.
Пӗлме... пӗлме пит йывӑр пулнӑ ҫав.
Те пӗлтӗм пурӑнма, те пӗлеймерӗм?
Хальччен мӗскер активнӗ — йӑлт паха:
Хӑй майлӑ сиплӗ пыл, хӑй майлӑ — эрӗм,
Тата мӗн курасси, ай, пур-ши-ха?

9

Тахҫан ача чухнех эс вӗрентеттӗн,
Саспаллисем палла пуҫласанах:
«Ӳсессӗн хура халӑхшӑн тӑр,— теттӗн,—
Ҫыру тесе йӑхна ан мансамах».
Сана итлеттӗм ун чухне йӑвашшӑн,
Хура-шурра ӑнланнӑ-ӑнланман...
Мӗн те пулин тӑвайрӑм-ши чӑвашшӑн?
Ӑна хӑй калӗ халӑхӑм кайран.

10

Шухӑшласассӑн—шухӑшӑм тем чухлӗ,
Аса илсессӗн — темӗн те асра.
Пӗр тикӗс килмесен те ҫын кун-ҫулӗ,

Чун яланах усратăрччĕ ырра.
Шăлтăртатмасăр пулмĕ чашăк-тирĕк,
Анчах ăша ан лектĕр хура юн.
Сан пек пуласчĕ тӳсĕмлĕ те ҫирĕп:
Хура юна ҫĕнтертĕр ырă чун.

11

Хăш чух кĕл тунă евĕр калаҫаттăн:
«Ҫĕре кĕресчĕ куҫлă та пуҫлах...»
Сакăр вунна ҫити чĕнтĕр ҫыхаттăн!
Куҫу сӳнмерĕ, хупăнчĕ вутлах.
Ҫӳҫне касаттăм, чĕрнӳне иртеттĕм,
Ҫуса та кăлараттăм килте чух,—
Ҫулланăҫем илемлĕччĕ, аннеҫĕм,
Сан пек никам та маншăн пулас ҫук.

12

Уявсенче икерчĕ пĕҫерсессĕн,
Ҫынна астивтереттĕн савăнса.
Салхуччĕ эс, ҫав кун ҫын кĕмесессĕн:
«Килмерĕ сĕт майри те иҫмасса»,—
Тесе вара кӳрше кайса чĕнеттĕн,
Пĕри пулмарĕ — килтĕрччĕ тепри:
«Ҫатма шăрши кăлартăм та кăшт,— теттĕн,—
Ҫисе пăхсам... ҫĕнехчĕ те ҫĕпри...»

13

Тусăмсене ятран пĕлсе тăраттăн.
Пĕр пысăк ялччĕ саншăн Шупашкар.
Митта Ваҫлейĕн сăввине тăнлаттăн,
Ларса юрлаттăр иксĕр юнашар.
Ак эс те, вăл та ҫук ĕнтĕ. Хура ҫĕр
Хупларĕ те ямарĕ каялла.
Ыр сунансем сире ырах кураҫҫĕ,
Ҫав сыпăнтартăр хуҫăк кăмăла.

14

Кĕнекерен, куллен-кунхи ĕçрен те,
Тĕл пулнă çынсенчен те ывăнсан,
Час-час санпа лармашкăн эп вĕрентĕм,
Сана пĕр сиктермесĕр тăнласа.
Каланине çыра-çыра пыраттăм
Кукаçейсем, кукамайсем çинчен...
Хама пĕр пысăк кил-йышра кураттăм,
Халь ак эс çук та — çав тери кичем!

15

Ӳстересси — ун кулленхи нуши.
Çуратасси — хĕрарăмăн телейĕ,
Ачи кам пуласса ăçтан пĕлейĕ?
«Çын пултăр»,— тет сăпайлăн апăрши.
Анчах ак эп, сасартăк витĕр курнăн,
Ăнлантăм хам кун-çулăн тупсăмне:
Мана эс çын та, сăвăçă та турăн,
Ик хут сана эп парăмлă, анне!

16

Ӳкерчĕкӳ нумай çынна пăхтарчĕ,
Пĕри апла курать, тепри капла.
Манра аннен тем чухлĕ сăн-сăпачĕ:
Расна курап кашни сăввăмпала.
Анчах, сăну мĕн евĕр пайлансан та,—
Паян, ыран е ӳлĕм, малашне,—
Санра эп курăп, теп, кирек хăçан та
Пĕр пĕтĕм сăн — чăвашăн амăшне.

17

Сăпка юррипеле чĕлхе упранă,
Вăйăсенче, туйра та юпара

Пĕр савăнса, пĕр хурланса юрланă
Пин-пин анне пекех эс асăмра.
Калас килет сана: пур пек вăя та,
Чуна та — халăха эп пехиллем.
Тайма пуçа çĕре çитех таятăп,
Чĕлхемĕн амăшĕ, чăваш аннем!

1961

АППА

Трубина Мархвине

Пысăк, хура, çаврака кусĕпе
Чăр пăхрĕ те çав аппа ман çие—
Парăнтăм эп ун вăйне пусĕпех,
Куртăм тасти инçетри телее.

Мĕнччĕ-ши ман çав телей ун чухне?
Мĕн ялтăртатнă çунса ĕмĕтре?
Çын халăха пама пулнă чунне,
Эп мĕн памалăх тăвам ĕмĕре?

«Килтĕн эппин Хусанна пăрахса?
Ах, вĕренесчĕ-çке, шăллăм, пăртак!..»
Кайрĕ вара калаçу тапранса.
Ват Шупашкарăм итлет шăпăртах.

Чĕмпĕр çинчен астуса илсенех
Ассăн сывларĕ темскершĕн аппа.
Илтнĕ-мĕн вăл Кĕçтенттин сассине,
Курнă сăнне, утнă пĕр сукмакпа.

«Тантăшчĕ-çке... Амăртса çырнисем
Пулнă пулас,— тет вăл çав хушăра,—

Тантăш! Ĕнер курнă пек, ас илсен,
Ак вунă çул ĕнтĕ вăл тупăкра...»

Çеçпĕл урамĕпеле юнашар
Антăмăр. Ун аллинче — пĕр тĕркем.
«Эс çулупа пионер шутлă мар,
Ме-ха, çапах, «Хĕрлĕ галстук» пиллем...»

Пачĕ вара кĕнеке вăл мана.
Туйăнчĕ пурнăç раснах ăшăрах.
Манăн кун-çул упраймарĕ ăна,
Унăн çути — ялкăшать ăшăмрах.

1956

САВНĂ ÇĔР, ЧĂВАШ ÇĔРШЫВĔ

Авалтан эпир юратнă
Пархатарлă Атăла,
Ун шывне нумай хумхатнă
Тăвалла-анаталла.
Пирĕн халăх ĕмĕтленнĕ
Кун курасшăн малашне,
Сĕм вăрман пире пилленĕ
Сиплĕ усă сывлăшне.
Пурăнах эс ĕмĕр сывă
Халăхсен кил-йышĕнче,
Савнă çĕр, Чăваш çĕршывĕ,
Аслă Атăл хĕрринче!

Ĕмĕр хыççăн ĕмĕр иртрĕ,
Шухăш вĕçрĕ аякка.
Ĕмĕтленнĕ ĕмĕт çитрĕ:
Пирĕн çул-йĕр сарлака.
Çутăрах çунать хĕвелĕ,
Кăвакрах уяр тӳпе.
Туслăхпа эпир телейлĕ,
Халăхсен туслăхĕпе.
Пурăнах эс ĕмĕр сывă
Ырă ятлă пул ялан,
Савнă çĕр, Чăваш çĕршывĕ,
Тав сана чунтан-вартан!

Ывăлна-хĕрне ўстертĕн,
Хал çитеймĕ хурлама:
Ĕçлеме те эс вĕрентрĕн,
Сас та патăн юрлама.
Савăнса эпир юрлатпăр,
Сан ятна хурса сăвва,
Ма тесен санра куратпăр
Пĕтĕм аслă çĕршыва.
Пурăнах эс ĕмĕр сывă
Пуринпе те тăванла,
Савнă çĕр, Чăваш çĕршывĕ,
Ут хастаррăн малалла!

1961

ВЫРĂС ХАЛĂХНЕ

Паян кăна илтместпĕр
Сан уçă сассуна:
Шăпамăр ĕлĕкрен пĕр,
Чунра пĕр вут çунать.

Мĕнле ютшăнтарсан та
Сан патшусем пире,
Шухăшласассăн — сан та
Куну пулман хитре.

Сана та пăхăнтарнă
Хĕçпе хĕрес ялан,
Сана та улăштарнă
Улпут йытăпалан.

Чуну кӳтсе çитсессĕн,
Чĕрӳ хыпса çунсан,—
Тапраннă эс çиллессĕн,
Хаяр амак сунса.

Пугачовна тĕпчес-и,
Асра халь Разин-и,—
Çĕре чĕтретнĕ эсĕ,
Хура тăпра çынни!

Туптаттăн-и эс пуртă,
Çĕклеттĕн-и чукмар —
Санпа утатчĕç пурте,
Кураттăн: тус çук мар.

Пĕрле эпир хумхатнă
Çак Атăл анине,
Пĕрле чĕвен тăратнă
Хушка хумĕсене.

Йăламăр та пĕрлешнĕ,
Сăмах та, юрă та.
Чăваш çынни илешнĕ,
Хуман сана юта.

Ăçта кăна ан пыр эс —
Тăван чĕлхемĕре
Раççей, Мускав та вырăс
Вырнаçнă ĕмĕре.

Вĕсем, мĕн пур чăвашшăн
Чăвашланса тахçан,
Янраççĕ халĕ маншăн
Тупа пекех тасан.

1958

ЫВАÇА ТАПРИ

Эп тăтăм унăн тупăкĕ умне,
Эп куртăм унăн юлашки тумне:
Вăл хăйĕн яланхи çар тумĕпехчĕ,
Инçе походалла çул тытнă пекчĕ;
Пархат минтер çинче ун парнисем,
Çын тивĕçне тытнишĕн панисем.
Кĕске самант хушши ун кунĕ-çĕрĕ
Куç умĕнчен иртет... Вăл чĕрĕ, чĕрĕ!
Çат тытнă тутинчен çемçе сăмах,
Ăс паракан канаш тухассăнах.
Сĕм ешĕл чăрăш лăссине кĕç çак сăн
Йăл-йăл кулса çутăлтарса ярассăн...
Шопен кĕвви хĕвелшĕн çуннă май
Эп шухăшларăм хăвăрт та нумай;
Ирĕксĕрех пĕр шухăш чăмăртанчĕ,
Пуçа хĕссе, кăшăлласа тăртанчĕ:
Эпир каятпăр аякри çула,
Пире çуратнă йăхăмăр юлать,
Ун кунĕ-çулĕ вĕçĕмсĕр. Вăл — халăх!
Мĕн тунă эп ăна асăнтармалăх?
Е çак хăмач çаптарнă тупăкра
Йăлтах, йăлтах çухалĕ-ши вара?
Çук! Сивĕ манăçран ман пăрăнасчĕ,
Сăмахăмра пулин те пурăнасчĕ.

6533-чув
Национальная библиотека Чувашской Республики

Пуласшăн мар эп шыв та, курăк та,—
Çынпа шăкăлтатма эп юратап;
Пуласшăн мар асамлă купăс, çăлтăр,—
Чун тарĕ пек асаплă ĕçĕм юлтăр...
Шопен кĕвви чуна тăвăлтарать,
Хампа хама пĕччен вăл хăварать.
Кулянура тĕрек шыратăп эпĕ,
Тасалăх, лăплану, этем хисепĕ.
Пуçламăшĕсĕр вĕçĕ пулаймасть,
Вĕçленмесессĕн — ним те пуçланмасть.
Вилĕ вăл — пурнăç, пурăну вăл — вилĕм:
Эп кайăп, çуралас тăван, эс килĕн.
Çак ывăçă тăпри пек сăввăма
Ан манччĕ ман çире эс асăнма.

1956

МИТТА ВАÇЛЕЙНЕ АСАНСА

Чăваш чĕлхи пур чух тăван поэт ятне
Вĕри кăвар чунсем савма пăрахас çук.

Çеçпĕл Мишши

Тантăшăмсем кайса пыраççĕ:
Пĕри инçе, тепри — килтех...
Хитре хĕрсем ыраш выраççĕ,
Тапса çыхаççĕ сар кĕлте.

Ах, сарă çав, хĕр пек тирпейлĕ,
Кĕлте çыххи те — хĕр сарри.
Купаланать, ӳсет çĕмелĕ,
Вăл чĕрĕ палăк пултăри!

...Асра йĕрсе янрать-ха мусăк.
Утатăп тупăк хыçĕнчен.
Чĕрем салхуллă, кăмăл хуçăк.
Сывпуллашатпăр... Хăçанччен?

Анчах Чăваш уй-хирĕ çийĕн
Ăна-кăна пĕлмен тăри
Юрлать, юрлать, телейĕ çитнĕн,
Чĕрĕлĕхе мухтать юрри.

Кураймăп ырă сыннăма.
Эп ывăçă тăпри сапатăп.

Илемлĕ, уçă сăн-сăпатăн
Кунне хупларĕ хыр хăма.

Тин мар-и халĕ сăн ӳкерчĕк
Çаптартăмăр ыталанса?
Çӳçне вылянчăк çил вĕçтерчĕ,
Çаплах вăл юлчĕ ман аса.

Çаплах сĕтел çинче те акă,
Кулса, тӳрех куçран пăхса,
Ларать вăл — тĕрĕслĕх салтакĕ —
Яланлăх, ĕмĕрлĕх таса!

...Кас кӳлĕмччĕ. Вăркать, вăркать ăш.
Тусан лĕпленчĕ çул çинче.
Шăпланчĕç тăрисем. Пĕр карăш
Тăсать хăй çеммине пĕччен.

Шăрăхпала ĕшеннĕ курăк
Каллех çĕклет çулçисене.
Анчах вăл çук. Вăл килмĕ урăх.
Пусаймĕ ешĕл çĕр çине.

«Хăй çĕрĕнче вилен — телейлĕ»
Темешкĕн ĕлкĕрнĕ поэт.
Мĕн чухлĕ çыннăн çав мехелĕ
Çитменнине ас илтерет!

...Кас чатăрĕ çĕре хупларĕ,
Кăваккăн курăнать тавра.
Куç хупасси çав кас пулмарĕ.
Пĕртен-пĕр шухăш пусăмра:

Сĕм вилĕм мăшкăлне çĕнесчĕ,
Тĕнче илемĕ-этеме

Тӗнче тӗлӗнмеллех ҫӗклесчӗ
Хӑй несӗлӗ хӗпӗртеме.

Кашнин упрантӑр ырӑ ячӗ,
Мухтантӑр халӑх унпалан...
Шарӑлтатса авӑтса ячӗ
Ял пуҫӗ малтанхи автан.

Тул ҫутӑлса килет. Кун ырӑ.
Хӗвелӗмӗр! Эс пур чухне
Тӑван йӑх сывӑ. Хӑй вӑл ҫырӗ
Кун-ҫулӗн аслӑ ҫырӑне!

1957

ÇЕРЛЕ

Нумайранпа пĕлеп çак хулана,
Аçта пулсан та уншăн кулянап;
Ана часрах курасшăн хыпăнса
Васкатăп эп, килетĕп ыткăнса...
Тӳлек. Сайра хутран машинă çеç
Хăлтăртатса иртет таçта инçе.
Килти кранран пĕр шеппĕн шыв тумлать:
Пăт-пăт, пăт-пăт тет... Кам тӳпи тулать?
Каçхи шухăшпала именнĕ чун,
Кил-йышăм çывăрса киленнĕ чух
Куçа уçса выртатăп çĕрĕпе
Канăçлăхне çухатнă чĕрепе.
Куратăп эпĕ иртнĕ кун-çула,
Ырри-усаллине ăшра суйлап.
Куратăп эп айван ачалăха,
Айван пулин те вăл таса, паха:
Ун сывлăмлă йĕпе çăпатине
Мал ĕмĕт çул кăтартнă ун чухне.
Куратăп эп пуçтах яш ĕмĕре,
Тапса сикетчĕ урхамах-чĕре;
Таçти çеçен хирсем, тусем-сăртсем
Ĕмĕтĕме туртатчĕç туртнăçем;
Курман-илтмен çи-пуç, чĕлхе, йăла
Сăхлантаратчĕç каскăн кăмăла.

Халь акă эп, ăçта пулсассăн та,
Часрах киле васкатăп, хам пата...
Шыв вĕтĕрех тумлать: пĕт-пĕт, пĕт-пĕт...
Ман тавăрас килет ăна: кĕт, кĕт!
Анчах та лешĕ шăл пăхса килмест,
Вăл шаккаса кĕмест, пĕлетĕн эс...
Тăрса çыхса лартас-и, тен, крана?
Тумлатăрах... ан чарăнтăр кăна...
Анне ахлаткалать, тăрать иккен
Хĕр чухнехи тӳшекĕн ăшшинчен.
Ача выртан путмар чĕриклетет,—
Анне ывăлăма пырса витет:
«Тапса сиретĕн...» тет вăл. «Руки вверх!»—
Кăшкăрашать тĕлĕкĕнче Атнер.
Асламăшин хăлхи те хытăрах,
Илтсен те ăнланмасть вăл, ахăрах.
Мана кăна çав янăравлă сас
Çӳçентерет, чуна хайăрттарса.
Пĕлместĕн çав эс, çиччĕри арçын,
Мĕскер вăл салтаксен чăн-чăн вăрçи!
Пĕлместĕн çав эс ма хăш касхине
Аçу куçне хупмасăр касçнине...
Асламăшĕ кăштăртатса çӳрет,
Чаршав сирет, кухньăналла кĕрет;
Чейник илсе вăл кран айне лартать,
Пăрать те — вăйлă шыв шаркаттарать.
Шаркатăр шыв! Тумлам-тумламăн мар —
Çырман юхса салаттăр вăл чăл-пар
Хура шухăшсене, сĕм тĕттĕме,
Çуса сываттăр ĕçлĕ этеме,
Мантартăр тертлĕ, ыйхăсăр каçа,—
Шаркатăр шыв!— тесе эп çĕр касçап.

1956

АЛЬПĂРТ КАНАША

...Хама пит йывăр килнĕ чух
Сана аса илетĕп.
Вара пур йывăрлăх та — чух.
Çĕклейми мар. Пĕлетĕп.

Сан пĕчĕкçеççĕ пахчуна
Умра куратăп эпĕ.
Мĕнле кăвар унта çунать!
Мĕнле этем хисепĕ!

Пур ырă, тӳрĕ кăмăла
Чĕнет эс чĕртнĕ çулăм.
Çӳлтен çӳле, малтан мала,
Пĕр вĕçĕмсĕр кун-çул ун.

Кам чунĕ муртăхман, супман —
Çав çын сана ăнланĕ.
Халь ансăр, курăклă сукмак
Мăн çул пек такăрланĕ.

Пиллетĕп. Халăх калашле —
Вăй патăрах, вăй патăр!
Мĕскер курсан та малашне,
Сан пек пуласчĕ паттăр.

1956

ВАТĂ ЮРĂÇ, ТАВ САНА!

Г. Ф. Федорова

Анатри асаттесем —
Атăл леш аяккисем —
Кĕрекеллĕ ĕçкĕре
Калаçатчĕç пит хитре:
«Тав сана та сав мана,
Пыллă алтăр тав сана!»—
Тетчĕç юрă хушшинчен
Сарă тăрăх сак çинче.
Юррине юрланăçем
Юптаратчĕç те вĕсем:
«Аплине каламасан
Каплине тупма хал çук,
Аплине те каласан
Юрамасть иккен ку чух...»
Мĕн апли те мĕн капли
Паллă пулнă ун чухнех:
Самани пит асапли
Хуçнă халăхăн чунне.
Анчах халăх аптраман,
Шанчăкне вăл çухатман...
Эй, Хĕветĕр Кавĕрли!
Елĕкхи саманара,

Йышлă-çке сан евĕрли
Тӳснĕ йывăр хĕн-хура.
Куртăн, куртăн эс çутта,
Яшсемпе пĕр тан утан.
Сан пек паттăр чĕресем
Асапа парăнманран
Çивĕч халь тăван чĕлхем,
Тетĕп эп чунтан-вартан.
Ватă юрăç, тав сана!
Тайăл пуçăм сан умна.
Санăн шурă сухална
Кăтралаттăр самана.
Йӳçĕ пурнăç куркине
Ĕçнĕ эсĕ сахал мар.
Тутансам-и тутлине,
Кĕреке варне эс лар:
Тав сана та сав мана,
Пыллă алтăр тав сана!

1958

ТАВ ЮРРИ

Эп çӳретĕп кĕрĕн-çурăн,
Çул тытап çулла, хĕлле,—
Çĕршывра янрать пĕр юрă
Тĕрлĕрен чĕлхепеле.
Кавказра ăна юрлаççĕ,
Балти тинĕс хĕрринче,
Илтĕнет вăл Вăтам Азин
Мамăк акнă хирĕнче:
— Вырăс халăхĕ, эс аслă,
Тав сана, тăванăм, тав!
Эс—ман шанчăк, ман пуласлăх,
Яланах сана мухтав!

Хумханать хăватлă Атăл,
Вутăн-хĕмĕн ялкăшать.
Вăл пире пурне те хапăл,
Пĕрлештерчĕ пĕр йыша.
Тавлă-шавлă саманамăр
Иртсе кайрĕ тахçанах.
Пĕр тăван пек пурăнатпăр,
Пĕр канаш та пĕр сăмах.
— Вырăс халăхĕ, эс аслă,
Тав сана, тăванăм, тав!

Эс—ман шанчăк, ман пуласлăх,
Яланах сана мухтав!

Ыр курать Чăваш Çĕршывĕ,
Çултан çул çĕклет ятне.
Халăх çитрĕ ырă-сывă
Тытнă ĕмĕчĕ патне.
Кĕреке умне ларсассăн
Хурăнташ-тăванпалан,
Ак çапла вăл уçă саслăн
Юрласа ярать малтан:
— Вырăс халăхĕ, эс аслă,
Тав сана, тăванăм, тав!
Эс — ман шанчăк, ман пуласлăх,
Яланах сана мухтав!

1960

СИКТӖРМЕ

ЯЛАМА

Сиктӗрме! Нумай сиктертӗн
Ешӗл-симӗс сӑпкунта.
Малтанхи хавасӑм, тертӗм,
Хура-шурӑм — йӑлт кунта.

Пӗвӗм-сийӗм аталанчӗ
Пурлӑ-суклӑ ҫимӗҫрен.
Йӑлтӑртатрӗ пӗчӗк шанчӑк,
Чунӑм ҫукчӗ сӳнесрен.

Ӑс пухса ҫынна тухмашкӑн
Ӗмӗтлентӗм ачаран.
Пӗр ура пусси те маншӑн
Ҫӑмӑл марччӗ ку таран.

Ансата эп вӗренменччӗ,
Пуш сӑмах та авӑртман...
Пит ҫӳхеччӗ пирӗн енчӗк,
Ӑна ылттӑн хӑпартман.

Пӑхӑр чӗлӗм кӗркеленӗ,
Чакмапа вут чуль пӗрле,
Авӑпа табак ҫӳренӗ
Е темех (сиктӗрмелле).

Çавччĕ мул. Çапах ун хакĕ
Тăнă ылттăн тĕшшине.
Халь те эп туятăп акă
Тивнĕ ăвă шăршине...

Ватăлап та кутăруçăн,—
Упранать-ха ял хевти.
Сиктĕрмеçĕм! Тайăл, пуçăм,
Сан хура çĕрне çити!

1957

НЕСЕЛ

Эпир тутар ҫӗршывӗнче пурнатпӑр,
Виҫ чӗлхепе пӗлетпӗр калаҫма.
Анчах унта та пур-мӗн Улӑп паттӑр,
Пӗр ҫавӑнпах чӑваш теп эп хама.

Ҫеҫен хирпе мал еннелле каюҫӑн
Канмашкӑн ларнӑ Улӑп асатте,
Ҫӑпатине силленӗ те кануҫӑн
Ик мӑн тӗме туса хӑварнӑ, тет.

Ҫав ик тӗме хушши шӑп пилӗк ҫухрӑм,
Унта вырнаҫнӑ пирӗн Кивӗ Ял.
Ял пуҫӗ пулнӑ Питтӑпай. Ман юррӑм
Пуҫлантӑр ҫавӑнтан эппин кӑҫал.

Питтӑпайӑн ачисем
Ялан симӗс атӑллӑ,
Питтӑпайӑн кинӗсем
Ялан кӗмӗл сулӑллӑ,
Питтӑпайӑн хӗрӗсем —
Шӗлтӗр укҫа умӗсем.

Ҫапла юрланӑ ҫичӗ ял ҫынни —
Пӗр тымартан хунанӑ чӑвашсем.

Ик-виç çӗр çул хушши суйи-чăнни
Пăтрашнă самана пăтрашнăçем.

Мускавшăн вăрçă вăрçнă чăвашран
Пуçланнă Питтăпайăн ăрăвӗ,
Хаяр Иван пехилӗ ун ялан
Усраннă, тет,— аслашшӗн çырăвӗ.

Араманух Лекçей патша чухне
Хăй те хут илнӗ Питтăпай турхан.
Халичченех усраççӗ ун хутне:
Патша ал пуснă, тенипе, куран.

Тавра ялти тав-шавлă ӗçсенче
Хăвăлӗнчен кăларнă çав хута.
Пӗр пек тăман пулин те çут тӗнче,
Ни хураха лекмен вăл, ни вута.

«Хăмла татмашкăн, мăйăр пуçтарма,
Çăка сӳмешкӗн — ирӗк» тенӗ хут.
Йӗри-тавра кашланă сӗм вăрман,
Пăван сӗрленӗ, çыртнă кукăркут.

Ял-йыш ӗрченӗçем, кăк кăкласа,
Пăри акса тӗшленӗ, вырнă вир.
Пурна-киле пӗр несӗл çич касса,
Çич турата пайланнă-мӗн эпир.

1948

ЯТСЕМ

Ваттисем çапла пуплеççĕ:
Шар çурса сĕм вăрмана
Юланут кустарнă, теççĕ.
Вырăс курнă та ăна:
«Эй, чăваш, пит ан васка!
Шапку, шапку потерял!»—
Тенĕ-мĕн. Вара Шапка
Ятлă пулнă, тет, пĕр ял.

Тепĕр çыннăн, хăраса,
Лаши ĕрĕхнĕ тĕлте
Пулса кайнă Хăрата,
Çав ятпах ял халĕ те.

Теприсем — аваллăхра
Хўла пулнă вырăна
Хулату ятпа вара
Тухса ларнă ыр кăна.

Тепĕр йăхĕ, тавралла
Çын тулса капланнă май,
Пăрăнать вăрманалла,
Çавăнпа пулать Пăрнай.

Икĕ ялĕ çав тери
Иртнине аван пĕлет:
Анатрипелен Тури
Питтăпаль хисепленет.

Ултă ялăн вăррине,
Сиктĕрмелĕх çĕмĕртсем
Йывă ӳснĕ çĕр çине
Ларнă манăн Сиктĕрмем.

1948

СИКТĔРМЕ

Сиктĕрме! Сиктĕрмесем!
Ĕмĕрхи лĕкĕртисем![1]

Йывăр пулнă çав ăнманă
Ĕлĕкхи хура шăпа.
Сыхлансан эпир сыхланнă
Урăм-сурăм кулăшпа.

Кам кăна килсе ан лектĕр
Сиктĕрме кассисене —
Йĕплесе тирсе илнех пĕр
Халăх «çичĕ ютсене».

Хырăç-марăç пуçтарать-и
Йăтăнса килен кантур,
Пупĕ çылăх каçарать-и,—
«Кучченеç» пурне те пур.

Хулăпа чĕн пушă айĕн
Парăмне таткаласан,
Темĕн тĕрлĕн, темĕн майлăн
Хăртнă çын сăмахпалан.

«Кăсăя» тесе виртленĕ
Ахаль мар пĕр тиеке,

[1] Лĕкĕрти — кулса тăрăхлама юратакан (Сиктĕрмере).

«Чĕмере» тесе питленĕ
Пĕр пупне те ĕлĕкех.

Ял-йышсен те ячĕ иккĕ
Яланах пирĕн патра.
Каласа хурать те вичкĕн
Çат çыпăçтарать вара.

Сиктĕрме! Сиктĕрмесем!
Ĕмĕрхи лĕкĕртисем!

Çĕршывне вĕсем пит хытă
Юратаççĕ, ку чăнах.
Тавлашма-тума ан тытăн,
Аяла пулатăнах.

«Шупашкар вăл пуç хула та,
Эс мана унпа ан чыш,—
Сиктĕрме те каях мар-тăр!»—
Тет вара пĕр-пĕр ял-йыш.

«Эпĕр хамăр та столица
Таврари вуник яла.
Пĕр шкула кăна эс илччĕ —
Вунă çуллăх япала!

Пульнитса мĕне тăрать-тĕр!
Çирĕм-вăтăр çухрăмран
Халăха вăл пуçтарать те,
Мĕн мана эс юптаран!..»

Чăнласах та: каçлă-ирлĕ
Эп тухатăп та хире —
Йĕлтĕр йĕрĕ урлă-пирлĕ
Пур ялтан килсе кĕрет.

Сумкă çакнă, малахайлă
Ачасемпеле хĕрсем
Ярăнаççĕ вунă класлă
Шкулалла нар пек хĕрсе.

Çав йĕрсем, кăшт сĕмленсессĕн,
Маншăн рельссемпе танах...
Пултăрах — сиктĕрмесенĕн
Пуç хули те, пултăрах!

1948

ПИТТАПАЙ ÇЕРЕМЕ

Чăвашра нумай ун евĕр
Катасем, уçланкăсем,
Çырмасем, варсем пĕлетпĕр,
Иртнине аса илсен.

Паллă çынсене пытарнă
Акăш-макăш чыспала.
Хăшĕ ырă ят хăварнă,
Хăшĕ тухнă усала.

Усалне те, ыррине те
Хисепленĕ пĕр танах:
Пĕри пулнă Киреметĕн,
Тепри — Пӳлĕхĕн, паллах.

Вырьăх пуснă, аш пĕçернĕ,
Тăкнă кĕмĕл те нухрат.
Сăрине, пылне ĕçтернĕ
Этемсем, мулне кура...

Чăвашра нумай ун евĕр
Асăнмалăх вырăнсем.
Питтăпай çеремĕ тетпĕр
Эпĕр те, сиктĕрмесем.

Виç çĕр çул суха тивмесĕр
Выртнă çав кăлкан ана.
Пирĕн ватă асаттемĕр
Çавăнта иккен канать.

Çавăнтах-и, тен, пăхсассăн,
Ун лаши те, хĕçĕ те.
Çичĕ ял ăна хавассăн
Асăнатчĕ çав çĕрте.

Çимĕкре-мĕнте, хĕр-каччă
Мăшăрланнă тапхăрне,
«Çĕнĕ сын парни» çакатчĕç
Питтăпайăн пуç вĕçне.

Ваттисем унта хыватчĕç:
«Пултăр,— тетчĕç,— тутлăхра!»
Турамсем татса тăкатчĕç
Ун пĕччен тăпри тавра.

Çамрăксем хĕвеле майăн
Юрă-сăвăсемпеле
Çаврăнатчĕç — Питтăпайăн
Ашшĕ çĕрĕ еннелле.

Çĕрпӳрен-мĕн килнĕ ватă
Асаттемĕр Питтăпай.
Çавăнпа тĕп Чăвашра та
Хурăнташ пире нумай.

Кĕрлĕ-çурлă, кайăк-кĕшĕк
Иртнĕ чух калла-малла,
«Салам калăр!»— тетчĕç хăшĕ,
Ал сулса Чăвашалла.

Хальчченех манма пĕлмеççĕ
Пĕр чĕлхеллĕ çынсене:

«Атăл урлă несĕл» теççĕ
Автономирисене.

Хăнана та кайса курнă
Унталла-мĕн хăшĕсем.
Ахаль мар «Канаш» ят хунă
Колхозне те çав вĕсем.

Сăнасан — каях юлмаççĕ
Питтăпайăн йăхĕсем:
Клубĕнче «Айтар» лартаççĕ,
Çырăнаççĕ хаçатсем.

Курăнать «Чăваш Коммуни».
«Хамăр та чăваш та-ха,—
Тет этем,— пĕлес пĕр чунлă,
Хамăр кăмăллă йăха».

«Ячĕ те «Коммуна» авă,—
Тет тепри кăшт тинкерсен,—
Пархатар пурах-тăр çавă
Атăл урлă тăвансен».

Ачасем «Ялав» сиреççĕ
Каç вулав çуртне кĕрсен,
Сăвăсем çырса илеççĕ,
Пăхкалаççĕ картинсем.

Атом бомбине шыраççĕ:
«Кĕлетки, тен, пулĕ ун?..»
Хиросимăшăн хăртаççĕ:
«Шурă Çуртăн хура юн!»

«Аптраман тавраш» вулаççĕ
Килĕрен киле чĕнсе.
Хăйсене унта тупаççĕ
Ĕнерхи салтак çынсем.

Чĕлхине тиркекелеççĕ:
«Хамăр ял та хăй, ай-хай...
Вирьялла çырать кăшт,—
теççĕ,—
Çавăрасчĕ хамăр май...»

Виç çĕр çул сухаламасăр
Выртнă пирĕн çереме
Сухала пуçларĕ трактор,
Çĕр тапратрĕ çĕнелме.

Хирĕç сас та илтĕнет-мĕн,
Хăшĕн чунĕ ыратать:
Ял пуçне çул иртнĕçемĕн
Хисеплет вăл, юратать.

Эс конфликтшăн хĕпĕртетĕн,
Драматург,— кунта килсем:
Ак вĕсем — чăваш трагедин
Çырăнман сыпăкĕсем.

Эп калатăп: пурлă-суклă
Турамсем таткаличчен,
Мăй таран кашлатăр тулă
Питтăпай тăпри çинче!

1948

ЕНЧЕ

Енчĕ пушмак шур чăлха...
Халăх юрри.

Пултарнах çав Питтăпайĕ:
Çирĕк айĕн, çĕмĕрт айĕн
Юхнă пĕчĕкçĕ шыва,
Лăпкăн куç хыва-хыва,
Енчĕпе вăл танлаштарнă,
Енчĕ ят хурса хăварнă.
Те шывех ун пит таса
Выртнă витĕр куранса,
Те çынни кăшт сăвăç чунлă,
Сăвăç ĕмĕтлĕ пек пулнă?..
Енчĕ-терĕш Чăвашра
Тупăнман-çке-ха ара:
Тарăн тинĕс тĕпĕнче вăл,
Путнă кимĕ çумĕнче вăл,
Тĕрлĕ рак хуранĕпе
Усранать ĕмĕртенпе.
Кăларсассăн — ярăм-ярăм
Шăрçалать ăна хĕрарăм,
Енчĕпе пушмак-тавраш
Емĕтре тĕрлет чăваш.
Енчĕпе тĕнче касаççĕ,
Тинĕс урлă та каçаççĕ.

Парнене, кучченеçе
Çӳретеççĕ çав ĕнче;
Уншăн вăрçă тапратаççĕ,
Чун сутаççĕ, пуç тытаççĕ.
Ăшă тинĕс хумĕсем,
Паттăр арăн юнĕсем,
Пурнăçпа туллин киленнĕ
Пикесен çитмен илемĕ—
Ак мĕн пысăкăш тĕнче
Пирĕн шывăн ятĕнче.

Пултарнах çав Питтăпайĕ!
Ырлăха-и, шырлăха-и,
Пĕр поэт çуралмаллах
Пулнă пуль ку тавралла.

1948

КУН ЙЕРКИ

Эп календарĕн листине
Касах хуратăп çавăрса:
Тăрсассăнах ир-ирхине
Çĕн кун çĕнеттĕр ман ăса.

Куллен эп, Петĕр ĕмпÿ пек,
Ыран мĕскер тумаллине
Çырса хуратăп йĕркипе,
Числа лартсах хăрах енне.

Ак мартăн саккăрмĕшĕ ман:
Юр хырмалла, вут çурмалла;
Унтан, алла кăшт кăнтарма,
Кăнтăрлаччен ман çырмалла.

Вулав çуртне те çитмелле
Хаçат-журнал пăхкалама,
Унтан ял пуçĕсемпеле
Тивет пулас-ха калаçма:

Арман шăнса ларни çинчен,
Трахпункт мĕскершĕн ерипе
Мĕшĕлтетни çинчен хиврен
Сÿтсе явасчĕ йĕркипе.

Унтан ак литкружок шкулта
Анатрипе тури пирки
Чĕлхе тав-шавĕ тапратать...
Ӳссех пырать ман кун йĕрки.

Пăртак кансассăн, kaçпала,
Хĕрарăм кунĕ ячĕпе
Ман «Натали» вуламалла...
Çаплах хĕл те kaçатăп эп.

Çапла, сухал хырма мансах,
(Тен, ку та пысăк шар-тăр та)
Çĕклесшĕн хамăр колхоза
Ĕçлетпĕр — кам мĕне ăста.

1948

ЧĔПСЕМ

Сап-сарă чĕпсем
Ешĕл курăк çинче.
«Леггорн, виандот»
Тет хуçи, савăнса.

Мĕнле сăмахсем!
Ĕмĕрне те илтмен.
«Шултра çăмарта,
Самăр аш» тени ку.

Хăлат явăнать
Кăн-кăвак тӳпере.
Автан кăрласа
Пĕлтерет ун çинчен.

Хăрах куçĕпе
Вăл пăхать çӳлелле.
Чăл-пар саланать,
Сарă ушкăн чупса.

Паранкă ăшне,
Помидор айнелле
Кĕрсе йăпшăнать
Сар сăмса, мерчен куç.

«Шимп-шимп» тукалать,
Тӗрӗслет пӗр-пӗрне.
Хуллен... хулленрех
Илтӗнет шиклӗ сас...

Сап-сарă чӗпсем,
Çӳрӗрех ирӗкре:
Автан сыхра чух
Сире тивмӗ хăлат.

1949

ПУЛТĂРАХЧĔ ТЕЛЕЕ

Вашăкрах шыв хĕррипе—
Чакăт пек кăмпа.
Сар хĕр утрĕ нӳхрепе
Сарă кăкшăмпа.

Асса тухрĕ туллиех
Кăпăклă сăра.
«Пултăрахчĕ телее!»
Терĕм эп ăшра.

1949

«ТИКИ-ТИКИ»

Вăтакасра сап-сарă хĕрача
«Тики-тики» тет шурă хурсене.
Вăл хапхаран курать халь хур анчах,
Ăшталанать кӳртесшĕн картишне.

Мăнтарăн пулăшать ĕнтĕ киле,
Ĕçле пуçланă пиллĕк-улттăрах;
Çап-çаврака кăвак куçĕпеле
Чăр-чăр пăхса илет ютшăнарах.

Вăл вулĕ-ха ӳссен çак сăввăма,
Хăйне паллаймĕ: йышлă ун пекки.
Эп пурăнап çавсемшĕн савăнма.
Ăçта-ши халĕ ман «тики-тики»?..

1961

ВИÇШЕР ЙЕРКЕН

Пăх чĕрӳне...
Данте

I

Пĕрремĕш астăву ман — хуран айĕ.
«Апап!» тесе юнарĕ те анне,
Çат çыпăçрăм хам ларнă вырăна эп.

Анне тухса уттарчĕ шыв патне.
Ларатăп сак çинче. Çулла. Яр уçă
Умри пĕр чӳрече урам енне.

Вута пăхса тинкернĕ шиклĕ куçăм.
Апап — мĕскер вăл? Чĕрĕрех кăвайт
Шăрт-шарт тăвать çунса кăварланусăн.

Эп пит çав ялкăшан кĕрен-кăвак
Япалана анса тытса пăхасшăн,
Анчах анне сăмахĕ куç пăвать.

Кĕтӳ кĕрет. Пӳрт çумĕпе вăраххăн
Чаркаланса утаççĕ ĕнесем.
Сĕнкеççĕ сурăхсем анранă халлăн,

Пуçне чиксе, кăшт ӳсĕркелесе.
Тусан. Хĕвел анса пытаннă, ахăр.
Ларап кĕтмен пекех çын килессе,

Тăкăрлăкран тухайрĕç симĕс, капăр
Палланă витресем сулкаланса—
Эп кăшкăрса та ятăм чăтаймасăр:

«Анмарăм!» терĕм мăн кăмăлланса.
«Маттур, маттур!» тесе чӳрече умĕн
Анне иртет, ман пуçăмран шăлса.

Ун пек хаваслăх нихăçан тек пулмĕ:
Темскер пултарнă пек сикет чĕре.
Халичченех асра çав сисĕм хумĕ.

Ун чух эп пулнă пулĕ виççĕре.

II

Юрлаттарса пур шăтăк-шăхăра,
Çил, мечĕт тăрринчи санкрав асан пек,
Хăй сассине илтмесĕр шăхăрать.

Урайĕнче урхамахсем касап эп
Сӳсе пăрахнă пушăт хуппинчен.
Манран инçе атте-анне асапĕ.

Çăка хăма çинче пĕр вĕçĕмрен
Урхамахсем юмахалла юртаççĕ,
Ури çĕре лекмен пекех вĕсен.

Эп васкатап, хистеп тата пăртакçă:
Часрах, часрах — аяккарах кунтан
Çил çунатсем çине ларса тарасчĕ!

Тем çӳллĕш ту, мăн тинĕс, сĕм вăрман
Тĕрлет, хăй пĕлнĕ пек, айван ăс-пуçăм,
Курать вăл аçтаха та арăслан.

Кутник панчен тĕпелелле чупуçăн,
Сак хĕррине сасартăк перĕнсе,
Чăл-пар ванать пĕрремĕш çутă шуçăм.

«Авланиччен тӳрленӗ-ҫке!» тесе
Анне, ман юнлӑ сӑмсапа куҫҫуллӗ
Пите шӑлса, каллех туртать сӳсе.

Мӗнле илемлӗ, вӑйлӑ ҫын! Мӗн чухлӗ
Ачашлӑх унӑн ҫӗмӗрт куҫӗнче!
Ҫавна эп пусласа туятӑп пулӗ.

Пӑхап, куҫа илместӗп ун ҫинчен.
Сӗвем тӑсса анан йӗке, тӳнмесӗр,
Урайӗнче ташлать ик-виҫ хутчен.

Анне юрлать: ҫырла татать чипер хӗр...
Ӑҫта-ши вӑл? Курасчӗ ҫав хӗре.
Е манӑн аннерен те вӑл чипер-тӗр?

Ун чух эп пулнӑ, ахӑр, пиллӗкре.

III

Эп пулнӑ пӗр ача. Пӗччен те чурӑс
Ӳсме тӳр килнӗ. Кӳршӗ хӗр Праски
Мана астукаланӑ — лайӑх юрӑҫ.

Садра выртатчӗ хурама каски.
Кӑмпа шӑтатчӗ. Эпӗ шӑвараттӑм.
Ҫиеттӗмӗр каска кӑмпи яшки.

Каҫ-каҫ пӗччен тула тухма хӑраттӑм:
Тем тӗрлӗ усала та тӗселе
Йӗри-тавра ҫӳренӗ пек куратӑм.

Вӗренекен ачасемпе пӗрле
(Вӗсем ҫуллен ик-виҫҫӗн пурӑнатчӗҫ)
Хавасчӗ кӗнекеллӗ сӗтеле.

Саспаллисем асамлăн курăнатчĕç,
Тӯсме хал çук туртатчĕ кăранташ,
Шур грифель тем пултарнăн туйăнатчĕ.

Хутран çав япаласене йăваш,
Хăюсăр алăпа, пĕр ним чĕнмесĕр,
Тыткаласа пăхаттăм эп ќăшт-кашт.

Саспа вулакана, куçа илмесĕр,—
Пĕр ун çине, пĕр кĕнеки çине
Пăхса итлеттĕм эп куç пăвнă евĕр.

Çапла хам тĕллĕнех çыру мĕнне
Чухла ţуçларăм эп пăртак-пăртакçăн,
Çул уçрăм тĕлĕнтермĕш тĕнчене.

Пĕрре, атте-анне туя кайсассăн,
Улах хĕр-пикисем юрла-юрла
Тĕрленĕ хыççăн çывăрма выртсассăн,

Чĕвен тăрса утса эп вăрăлла
Пĕр хĕр пуçелĕкĕ патне çывхартăм,
Минтерĕ айĕнче лекет алла

Паллакă кĕнеке... Вăшт-вашт кăлартăм,
Мăч-мач çунан чĕпкуç пек çутăпа
Пĕр сывламасăр вулама тапратрăм.

Тăван чĕлхем! Ку эс-и? Юн тапать.
Чĕре сиксе тухас пекех кĕртлетрĕ.
Ăшра тĕвĕленет таса тупа:

Умри мал ĕмĕтĕм — чăваш Сетнерĕ,
Чун туртăмĕ — Нарспи çак тĕнчере!
Çĕрĕпелех ман ыйăхăм килмерĕ...

Ун чух эп пулнă пулĕ çиччĕре.

1932

ÇУЛЛАХИ КАÇ

В. К.

Шур пĕлĕтсем шăваççĕ анăçа—
Пĕри пулать лаша, тепри тĕве...
Кун иртрĕ. Тăрса юлчĕ манăçа
Никамшăн палăрми пур вак-тĕвек.

Ял-йышăмсем ĕçлерĕç уй-хирте,
Анне тăрмашрĕ кил ăш-чиккипе:
Эп килнĕ хăнана, вăл хĕпĕртет
Чун патĕнчи пĕр ĕмĕт çитнĕ пек.

Çеремлĕ карташне ларать сĕтел,
Сĕтел çине сар кăкшăм вырнаçать.
Хӳме çурăкĕнчен каçхи хĕвел
Кĕрекене сентел тĕспе сăрлать.

Эпир сăра ĕçетпĕр тав туса,
Эп кил-çурта сунатăп перекет.
Анчах ман урăххи килет аса,
Куç умĕнче йăлт урăх кĕреке...

Анне сисет. Вара эп сан çинчен
Ирĕксĕрех кала пуçлап ăна.
Ĕçетĕп те — куркамăн тĕпĕнче
Куратăп санăн тунсăхлă сăнна.

Эс — ман хăймаланса йӳçен сăра,
Эс — ман тулли куркам, ман вăй кӳрен!
Санран килет телейĕм пурнăçра,
Чĕрем сана чăнне калать, ĕнен...

Пӳртçи тĕлнех ак хыпрĕ Çич çăлтăр—
Еççе ӳпĕнтерейнĕ алтăр пек.
Ан тив, çаплах кун-çул та çутăлтăр,
Хур кайăк Çулĕ пек ялтратăр тек.

Шав тăсăлать-ха пирĕн калаçу:
Тӳлек уяр! Аçтан халех выртан?
Умра икерчĕ, тăвараллă çу,
Умра мухтавлă, ĕмĕрхи шăрттан

Вăл, ахăр, астăвать Аттиллăна,
Ана тутаннă Чингисхан, Тимур;
Хаяр Иван юратнă, тет, ăна...
Шăрттан! Ун хăйĕн кунĕ-çулĕ пур.

Сып-сывă та сĕтеклĕ хальчченех,
Сыв пултăр малашне те вăл эппин!
Çĕршер çул витĕр çитнĕ кучченеç
Кĕрекерен вăл тухмĕ паян тин...

Вăрах пырать-ха пирĕн калаçу.
Таçта пытанчĕ уйăх ивăси.
Эпир иксĕмĕрех, никам та çук:
Анне те эпĕ — каскăн йăх асси.

Ак Алтăр-Çăлтăр та çавăрăнать,
Атăлалла тăсать хăй аврине.
Тытсам эс, тусăм, тытса чар ăна,
Астив савса сĕнен тав куркине.

Мĕнпе эс йăпанатăн-ши çак каç?
Санран хыпар та çук, чиперĕмçĕм!
Кунти лĕп çил вĕçсе çитсен кас-кас,
Мана эс асăнса илмерĕн-шим?

Епле пулсассăн та, паян сана
Пуриншĕн те чунтан эп тав тăвап.
Никам та мар — пĕр эс, пĕр эс кăна
Мана тытса çыртартăн çак сăвва.

1946

САПКА ЮРРИ

Ăтнерĕ

Сĕм вăрманĕ каш та каш,
Сулхăн çилĕ ваш та ваш,
Эс ан çуйăх, ан çухраш,
Çывăр, пĕчĕкçĕ чăваш!
Ӳрупа ан тапкалаш,
Аллупа ан çапкалаш,
Аннӳпе эс ан тавлаш,
Çывăр, Аптраман тавраш!
Ăшă çумăр чаш та чаш,
Ӳс, калчам, çĕклен эс яш,
Çӳлерен çӳле кармаш,
Çывăр, пĕчĕкçĕ чăваш!
Юлташпа эс пул юлташ,
Усалпа эс ан паллаш,
Тăшманпа ан пул йăваш,
Çывăр, Аптраман тавраш!
Вырăспа та тăванлаш,
Тутарпа та эс туслаш,
Пурте — пирĕн хурăнташ,
Çывăр, пĕчĕкçĕ чăваш!
Малалла утсан — малаш,
Каялла юлсан — каяш,
Чăн çултан эс ан аташ.
Çывăр, Аптраман тавраш!

1948

ТĂВАТĂ ХУРĂН

Тăватă хурăн пахчăрта,
Пĕр тымартан ӳстернĕ пек.
Тăваттăн ӳснĕ хăвăр та,
Ăçта эсир? Йĕр те çук тек.

Атте-анне пире пиллет
Кил-çурт тытма та мул пухма.
Çĕршыв пире парать тивлет
Урхамахла пуçа ухма.

Çĕрмешкĕн лартнă шалчасем
Тапса сикеççĕ тĕкмерен.
Ял-йыш сайра куран сăнсем
Мĕн чухлĕ пирĕн килсерен!

Ытти тăван-пĕтенпелен
Пире кив куç кĕски айне
Çакаççĕ те, хăна килсен
Мухтанкалаççĕ хăш чухне:

«Ку ывăл манăн — Мускавра,
Ку — Хусантах, леш пит инçе,
Сайра çырать те ку хутра,—
Чей янă-ха кучченеçе...»

Çапла атте-анне вара
Йăпантарать чунĕсене.
Тăватă хурăн пахчара—
Тăват ача пек вĕсене...

1947

КЕРХИ КЕРЕКЕ

1

Юман та хыврĕ юлашки тумне.
Шанать каю. Хĕвел шупка çамкаллă.
Сӳнессĕнех çунан кăвайт умне
Кукленнĕ çын пек лăпкă çутçанталăк.
Кĕрхи çителĕк, кĕрлĕх, перекет!
Çĕр тутлăхĕ тапать кирек ăçта та.
Ял-йышăмпа тулли курка йăтатăп,
Килсеренех кĕр-шавлă кĕреке.

2

Çунах, вучах вутти, шартлат та çун...
Кĕскĕт вăрăм çĕре, пуçланă юррăм...
Хавхаланса вĕриленет ман юн,
Сăмахсерен сăрăлтатать çан-çурăм.
Йӳçех эс, кăпăклан, пылак сăра...
Юлташăмсем! Эсир ăçта пулсан та,
Паян сире ытарайман пĕр тантăш
Хутран хутах калать: тав пурсăра!

3

Ăçта халь эсĕр — Атăл хĕрринче
Е Мускавра мана аса илетĕр?
Туркменире ĕçетĕр вĕри чей ,

Е Грузире мана курка пиллетĕр?—
Тавах! Мĕн авалтан сăвăçсене
Тăванлантарнă ватăлми пĕр сисĕм:
Х ă ю л ă х. Камăн чунĕ унтан писĕ,
Çавна тĕнчемĕр манăç çеç сĕнет.

4

Ан çӳрĕр тимлĕ пусăра чиксе;
Хăюллă пулăр, пулăр чăрсăр, харсăр.
Пĕр пĕрчĕрен пин пĕрчĕ ĕрчетсе,
Ĕçлер-ха пĕр ывăнасса пăхмасăр.
Пире сăхлантарайміĕ «леш» тĕнче:
Кунтах çĕр çул таран, ĕххĕм темесĕр,
Пурнар-ха: тек усрамасан чипер çĕр—
Сыв пултăр пирĕн шухăш çĕр çинче!

5

Поэт каланă: чи вăйли — этем.
Пурин хуçи те — çын. Апла пулсассăн,
Ан тив упранччăр манăн юррăмсем,
Емĕрĕме тăсма пултартăр сассăм.
Кашни хăй сăнарне хăвармалла,
Кун-çул ани çавсемпеле пуян та.
Никамшăн та телей ан пултăр янтă:
Алт, туп, кăлар, шыра та хăвала!

6

Пĕр пурнăç пирĕн çутă тĕнчере.
Çаплах, мехел çитсен, пĕр вилĕм килĕ.
Ӳсес ăру-йăхсем пире пĕрре
Хĕссе каларĕç халĕ: вырăн кирлĕ!
Анчах унччен, тантăшăмсем, унччен
Эпир пурне те астивмешкĕн тивĕç.
Кун-çул çăкăр-тăварĕ хире-хирĕç:
Чысне курсан, тертне те ху çĕклен.

7

Юхан çырма пулсассăн пурнăçу,
Эс ху шывна тыткалăн перекетлĕн.
Эс калăн: икĕ хут эп пурнас çук;
Кирек епле юхсассăн та, лекетĕн
Пĕр пысăк Ĕмĕрлĕх шыва; çапах
Эп — чи хастарлă самана этемĕ,
Çурма çултах типсе-хухса пĕтем-и?
Ишесчĕ-ха, çитесчĕ ман таçтах...

8

Эпир халь çирĕм-çирĕм пиллĕкре,
Анчах мĕскер курмарĕ пирĕн ĕмĕр!
Ик-виçĕ ĕмĕрте те ĕлĕкрех
Курман ăна тăван асаттесемĕр.
Аçта халь кисренмест тӳре-шара?
Мĕн чухлĕ трон турпас пулса саланчĕ,
Епле çĕнелчĕ çĕрĕн сăн-сăпачĕ,
Епле тасалчĕ сывлăш çĕршывра!

9

Тантăшăмсем! Мĕскер тытсассăн та—
Руль, карттă, циркуль е ман пек перо-и,
Сире эп ăшшăн асăнап ялта,
Эсир вăл — пирĕн самана геройĕ.
Хăçан сире хăналăп? Чи пахи—
Çĕн юрă пулĕ. Кăлăх, куç илмесĕр,
Çул çинелле пăхатăп: çук, килмерĕр,
Çук, уçăлмарĕ пирĕн ял хапхи.

10

Телейлĕ çул сире! Ан тив паян
Ман сутă ĕмĕтлĕ кĕрхи уявăм,

Мĕнпе ман сассăм сывлăхлă та ян,
Мĕнпе сывлать поэт, мĕнпе пуян вăл,
Мĕнпе вăл вилĕмсĕр ыранхи кун—
Ан тив мĕн пурĕ сире шанчăк патăр
Пулмашкăн витĕмлĕ, пулмашкăн паттăр,
Вара... вара ахаль çунман çак чун!

1932

АВТАНРАН АВТАНЧЧЕН

1

Кил-çурт илемĕ — сар автан
Виç тапхăр хыттăн авăтсан,
Тăратăп ăшă ыйхăран,
Пăхатăп тĕксĕм кантăкран.

Кĕреннĕн-саррăн хыпăнать
Ир шуçăмĕ пăртак тăрсан.
Ӳсет, ӳсет, йăмăхланать;
Унтан таçтан, Анаткасран,

Пасарнă йывăç леш енчен,
Кусса тухать хĕвел çатми.
Шăнса пăрланнă кĕленче
Ылттăнланать ытарайми.

Тем евĕр йывăçсем çинче
Нихçан курман-илтмен чечек
Эрешленет куç умĕнче
Таçти асамлă тĕнче пек.

Час, тулăн-шалăн çӳрӳне,
Пӳрт сивĕнет. Тухатăп эп.
Поэт хушса хăварнă пек —
Юман вутти çурса кĕреп.

Туратлă, шăн вут сыппине
Çапсассăн — пуртă ыткăнать.
Çапан, çапан çине-çине,
Хĕрсе çитен те — тыт кăна!

Çырма ларсан çапла малтан:
Перо шумасть, сăмах витмест.
Чуна çĕн ĕмĕт çутатсан —
Тытса кăна пыратăн эс.

Турпас сикет йĕри-тавра,
Çуркамĕ — сăвă йĕрки пек...
Юман вутти кăмакара,
Сăвви — сĕтел çинче типет.

Тĕпел кукри тавраш ĕнче
Анне пĕрмай пĕшкĕнкелет.
Куймак чашларĕ (икерче
Çапла калаççĕ пирĕнле).

Унтан сĕтел çине ларать
Çутатнă сарă сăмавар.
Кунта эпир тутарларах —
Чее ĕçетпĕр шĕвĕ мар.

Вара, умри хыр туратне
Тĕллетĕп те эп куçпала,
Перо тытап вĕри алла...
Уçатăп сăвă тетрадьне,

2

Кашлать хыр йывăç... Юр купи
Казбек тӳпи пек туйăнать.
Ун урлă телефон юпи,
Йăмраллă Енчĕ курăнать.

Унта, юрпа пăр айĕнче,
Эп ачаран таптанă йĕр.
Тем анлăш тинĕс те Ĕнче
Тăраймĕ-тĕр, тăраймĕ-тĕр.

Унта çӳренĕ ман шăпа
Чĕркуç таран йĕм таврăса,
Сапланă пушăт алапа
Вăл пулă сĕрнĕ тăрăшса.

Ик-виçĕ кăртăш е мулюк
Курсассăн çĕтĕк алара —
Унран паха телей те çук,
Лаша та кирлĕ мар вара.

Унта çу кунĕнче çичшер
Шыва эп кĕнĕ çулсерен.
Çӳç типнĕ-типменех ишсе,
Чăмса алхаснă тĕрлĕрен.

Тăвата тинĕс тăварне
Ӳтпе астивнĕ хыççăн тин,
Çырмам мĕнле илемлине
Туятăп эп паян туллин.

Йăмри те çавă, шывĕ те,
Ĕмĕртенхи тăван илем.
Эпир хурсем кĕтнĕ тĕлте
Çĕкленнĕ ферма витисем.

Kaç-каç унта вар хĕррипе
Пырать, тет, кашкăр-кашаман.
Путек-çатак макăрнипе
Шăлне хăйрать çав çĕр çăтман.

Анчах йĕри-тавра хӳме.
Йытти вĕрме чарăнсанах

Сиксе тăрать те — итлеме
Тухать хуралçă хăвăртрах.

Пăшал кĕрĕслетсе каять.
Тукмак хӳре хăтăлайсан —
Шăши кăварĕ пек çунать
Ун выçă куçĕ аякран...

Унта сысни нăриклетет,
Ĕни, пăрушĕ сас парать.
Çĕршывшăн мул та перекет
Колхоз ĕçченĕ пуçтарать.

Унтах, çав Ĕнчĕ хĕрринче,
Арча пек чыслă мăн çуртра,
Эртеллĕ ĕçĕн штабĕнче
Эп пултăм çакă вăхăтра.

Пăхатăп пĕр стени çине —
Куратăп Иванов сăнне,
Пăхатăп эпĕ теприне —
Тукай тухать ак куç умне.

Пĕр тантăш чаплă поэтсем,
Хальхи ял пуçĕсемпеле,
Авалхине çĕре чиксе,
Канаш тăваççĕ-мĕн пĕрле.

3

Кашлать-ха хыр. Эп çыркаларăм.
Харам пулман автан сасси.
Ĕç — ман телейĕм. Манăн парăм —
Ялан чăнне кăтартасси.

Чăнни йăлтах уявлă мар-ха:
Пайтах пӳрт çийĕ улăмран,
Тăхăнаймастпăр пурте бархат,
Шĕшле те музее паман.

Анчах çав çинчĕк улăм витĕр
Йăлт урăх пурăнăç тапать.
Урамĕсен ятне çеç илĕр —
Унта та вĕр-çĕнĕ шăпа.

Ак пирĕн кас. Темле салхуллăн
Янратчĕ: «Хыçалти урам».
Халь, ун патне çывăхарусăн,
Эс Пушкинăн ятне куран.

Çаплах: пĕрремĕш çĕнĕ пӳртĕн
Кĕтессине, хăма çапсах,
Поэт ятне çырса сăн кӳртнĕ
Таçти ял хĕрринчи касса.

Пыран-пыратăн та куратăн:
Е телефон юпи ларать,
Е радио кашти — Мускавăн
Хумне тытасшăн кармашать...

Çăпатаçи те урăхланнă:
Шĕшлĕпеле чавалансах
Ларать-ларать те, хăй хутланă
Балкан çинчен хушать сăмах.

«...Ак пирĕн çиччĕмĕш ноябрь
Пур халăхпа чысланă кун.
Пăлхарăн — тăххăрмĕш сентябрь,
Çав кун патши тĕп пулчĕ ун.

Хам пултăм Софире, хам куртăм,—
Тет ват салтак кӳршисене.—
Аван çынсем. Вĕсен те туртăм —
Раççей енне, Мускав енне...»

Çапла йăли тухман тум айĕн
Çĕнни ӳссе аталанать,

Ӳссе çитсессĕн вăл — хăй майĕн
Çĕнетĕ пирĕн йăлана.

Мирте Мирун пур, тенĕ евĕр,
Ялта Якку пур, тенĕ пек
Çĕн кĕрĕке те (сискелетпĕр!)
Лекет кив кирĕк тĕлĕпе.

Хăш чух эпир ютла пуплетпĕр,
Асаттесен йăлипеле:
«Ку — хамăн, ку — ман мар»,— теетпĕр,
А пирĕн «хамрăн» темелле.

Хăш чух пĕр шухăш çеç: кун ирттĕр.
Ĕçрен васкатпăр килелле.
Хăш чух — бригадир мар — çур литр
Шута илет ĕçе-хĕле.

Калаççĕ: вăрçă пулчĕ, теççĕ.
Хăш чух килте ларнисемех
Çав анлă кĕççепе витеççĕ
Вăтанăççăр сăмсисене.

Анчах çав вăрçăн чăн салтакĕ
Пит ытлашши сăмахсăрах,
Хăрах куçпа пулин те, акă
Ял тытăмне тытса тăрать.

Вăлах, пĕр вата çын каларĕш,
«Ялти коммунистсен асли».
Çавсем çинче колхоз маларĕш,
Ун пархатарлă пуласси.

Çавсем, фронта васкана евĕр,
Пусаççĕ анлăн, сарлака,
Çӳлтен хушассине кĕтмесĕр
Юсаççĕ пĕтĕм шăйрăка.

4

Хӗрсе кашлать ват хыр... Хӗреҫҫӗ
Пуҫри хускалнӑ шухӑшсем.
Сӑввӑмсене пырса кӗреҫҫӗ
Тӗрлӗ шӑпаллӑ ял-йышсем.

Ав ӗнерхи танкист. Пӗлетӗп:
Яра куна вӑл хуп-хура,
Выртать ӳпне те, месерле те —
Сиплет аманнӑ трактора.

Совет разведчикӗ ав халӗ
Сӳсмен ҫӗлет, йӗвен йӗслет.
Кӑкри ҫинче Берлин медалӗ
Хуллен кӑна чӗтренкелет.

Ав — харсӑр санитаркӑ пулнӑ
Чипер пике больницӑра.
Вӑл гимнастеркӑсӑр,— шур тумлӑ,
Хӗреслӗ тутӑрлӑ сестра.

Ҫартан килейнӗ хӗр сасартӑк
Сасси пурне сисет иккен:
Мускавалла уҫасшӑн алӑк,
Пуплет вӑл Барсова ҫинчен.

Хӑй халлӗхе, клубра каҫ-каҫӑн
Аккордеон тӑсса ярсан,
Янраттарать те кассӑн-кассӑн,—
Хӗллех чечек те шӑпчӑк сан!

Унтан вӑл, тантӑшне чӗнет те,
«Подгорный!»— тет купӑсҫине.
Вара ҫав кӗвӗпе ӗнтеҫҫӗ
Хӑюллӑ вырӑс ташшине.

Вĕсем Европа çĕрне виçнĕ:
Румынин саплăк анисем,
Германин сарă хăйăр витнĕ
Уй-хирĕ, Вена рашчисем —

Йăлт юлнă ассенче. Анчах та
Çак пĕчĕк шывлă Сиктĕрмех
Вĕсемшĕн ĕнчĕ те, ахах та,
Ытарайми ĕмĕрлĕхех.

Вĕсем пĕлеççĕ: çакă ялăн
Ирхи кăвак тĕтĕмĕсем,
Мĕн пур тăван çĕршыв сывланăн
Мăкăрланаççĕ çĕкленсе.

Вĕсем пĕлеççĕ: çак уй-хирĕн
Йăрансăр-йĕрсĕр курнăçĕ —
Татти-сыпписĕр пурнăç пирĕн,
Тăван çĕршывăн пурнăçĕ.

Вĕсем пĕлеççĕ: ватă Улăп
Тĕми çинчи хурал юпа
«Ялан çĕршывăн сыхĕ пулăп!»—
Тесе кунта тăвать тупа.

5

Ак иртрĕ кун та. Хыр кашлать.
Хăçантанпа ăна паллап эп!
Ун айĕн чарăнми юхать
Асаттесен юмах-халапĕ.

Хăш кас унта темле мулсем
Иеленсе çунаççĕ, тетчĕç.
Кĕреçепе вара çынсем
Чи çурçĕр тĕлĕнче йĕрлетчĕç.

Хăш чух çав хыр тавра хĕрсем
Уяв калаççĕ сассăр, тетчĕç.
«Вĕсем — хĕр халлĕн вилнисем»,—
Тесе пире ĕнентеретчĕç...

Кашлать, кашлать хыр тĕрлĕрен...
Эпир вучах чĕртсе яратпăр.
Кăварĕ шăранса çитсен,
Шала паранкă кустаратпăр.

Тăвар сапса, уйран сыпса,
Çиетпĕр «тăлăплă паранкă»
Хăюсăр лампă мăчлатса
Сÿни-сÿнми сывлать аран кăшт.

Анчах улт-çичĕ çухрăмра
Электăр тенĕ çутă пур, тет.
Ăна çак пилĕк çуллăхра
Эпир ялта курасшăн пурте.

Çав ĕмĕт çитнĕн сывăха
«Чĕпкуçĕпех» сăмах йĕрлетĕп.
Урамалла пăха-пăха,
Ыранхине курса, ĕçлетĕп.

6

Кашлать ик юплĕ кукăр хыр.
Çил çурçĕртен вĕрет хаяррăн.
Ыран каллех юр хыр та хыр —
Черетлĕ физкультура манăн.

Ак кутсăр-пуççăр вĕçтерет...
Хăй кăмаки çинче ĕшеннĕн
Анне пăртак ÿсĕркелет,
Марье улать такам хĕненĕн.

Аманнă, çĕмрĕлнĕ ура
Вăрçа-харçа ас илтересшĕн —
Сурать, пĕр вĕçĕмсĕр сурать,
Ниçта кайса кĕре пĕлместĕн.

Анчах, хăй çутине кура,
Сержант килсе кĕрет кас кӳлĕм,
Хам пек тӳлек, хам пек хура,
Хам пек аманнă çын, ман кӳршĕм.

Вара, вăл çăлтăр йĕрĕллĕ
Малахайне хывса хурсассăн,
Пуçлатпăр хамăр евĕрлĕ
Салтак тамашине пăртакçăн.

«Пантера», «Фауст» сăмахсем
Аса илет хастарлă снайпер.
Курман этемсене кичем,
Эпир — асăнсанах чухлатпăр.

Вăл перчеткеллĕ аллине
Мăйран кăкарнине сăнап та —
Манап ура ыратнине:
Ана, тен, ман пек мар асап-тăр.

Эпир чĕнместпĕр ун çинчен,
Шав малаллах ĕмĕтленетпĕр.
Ĕмĕтленни çитеймесен
Тепри çитерессе пĕлетпĕр.

7

Хыр шав кашлать. Ман патăма
Кĕрсе ларать хисеплĕ вата.
Питтăпайран пуçлать сăмах
Манпа çав çын кирек хăçан та.

Тулти ҫил юррипе пӗрле
Янрать ун ылттӑн пек сӑмахӗ.
Ҫак таврари Шелепилле
Ӑна куратӑп яланах эп.

Мӗн чухлӗ мул ҫав ватӑра!
Мӗнле вӑл хаклӑ та, паха та!
Сӑхап, сӑхатӑп эп вара,
Ҫӗр ҫумӑр сӑхнӑ пек сӑхатӑп.

Эпир калаҫнӑ хушӑра
Пырса кӗрет пӗр шкул ачи.
Мана хӑй тетрадьне парать
Ҫав саккӑрмӗш клас сӑваҫи.

Саспах вулатӑп сӑввине.
Хӑюсӑрскер, пуҫне чикет те,
Ҫӗлӗкӗпе хуплать питне:
«Кайран чӑрманӑр-ха, ҫитет» тет.

Вара эпир унпа пӗрле
Ямбне-мӗнне виҫсе пӑхатпӑр.
«Пӗри сӳнсен тепри кирлех»,—
Тесе пӑртак шӳт тукалатпӑр.

Ҫур уҫӑ сас йӗрки ҫинчен
Пуплетпӗр самаях чиперрӗн...
Ҫав икӗ ӳсӗм хушшинче
Хама эп туйӑнап кӗперрӗн.

Юхан кун-ҫул кисретнӗҫем
Ан тив пӗрре сӑвайӑм вантӑр,
Эсир, каҫса ӗлкӗрнисем,
«Сыв пултӑр пурӑнӑҫ!» янратӑр.

Поэмăмсем — сайра юпа,
Сăвви-хăми те пит сайра пек.
Анчах ан манăрччĕ: юнпа
Цементласа ăна сарап эп.

Пĕлетĕп пуринчен малтан:
Кĕперĕм чĕнтĕрлĕ пулмарĕ,
Анчах ун урлă каçакан
Курманнине курма пултарĕ.

Лере, малта чечен çыран,
Малта вăл чĕнтĕрлĕ-чечеклĕ
Ванми кĕпер: тӳпе таран,
Хĕвел таран сире вăл çĕклĕ.

Эпир хĕне çĕнтернĕрен —
Çав чĕрĕ асамат кĕперĕ
Çĕр пин эрешлĕ тĕрĕрен
Çеçке те çимĕç çитĕнтерĕ.

Унта та пĕлĕç чăвашла:
Вăл çывăх. Пулăр хатĕр, хапăл.
«Çулçи çупать, улми ташлать»
Тени пулсассăн — çавăнта вăл.

Эп хунă каштасем çине
Хăюллăн пусăр, каçăр урлă.
Вара эп халь юрланине
Çĕклентерсе туйри пек юрлăр.

8

Хыр шав кашлать. Пӳрт-çурт, хуралтă
Хуралчĕ. Вăхăт çывăрма.
Инçе Шупашкара куратăп,
Куратăп çывăх çывăрмăма.

Хам ăшăмра ăна калатăп
Хальччен тухман сăмахсене.
Ытараймасăр ыталатăп,
Тасалăх, çăмăллăх сĕнеп.

Атя, атя манпа пĕрле,— теп,—
Çӳлтен çӳле, малтан мала.
Эп санăн суранна тӳрлетĕп,
Манне эс сиплĕн хупала.

Хупа кăна! Тумлам илсессĕн,
Эс тинĕс тавăр халăхна.
Тасалтăр, çăвăнтăр тирпейлĕн
Унта вăл, тав туса сана.

Çӳлтен çӳле! Хыпса çунсан та —
Чи çӳллĕ тӳпере сӳнер.
Сан çуттупа тепри хускантăр —
Тата паха, тата чипер.

Малтан мала! Ирхи хĕвелĕн
Мал енченех-çке тухасси...
Хыр кашламасть. Сĕм каç шĕвелнĕ.
Тулта каллех — автан сасси.

1948

ВĔРЕНТЕКЕН

Н. Я. Яковлевăна

Çанталăк кĕввине пăхмасăр
Ял хавалне сăнанă тапхăр
Хăш чух çул май, хăш чух ятнех
Кĕретĕп эпĕ ун патне...

Вăл сакăр вунналла çывхарнă,
Пĕр аллă çул класра вăл ларнă —
Ман яланах хисеплекен
Асран кайми вĕрентекен.

Эп пынă кун вара уяв ун.
Тăван çĕршыв тăрăх нумайййăн
Çӳреççĕ унăн «ачисем»,
Хăй ак ялтах. Хăш чух кичем...

Ун пӳрчĕ çумĕпе каç-каçăн
Çыру валеçекен утсассăн —
Итлет вăл, тинкерсех итлет:
Хапха сасси пулмасть-и?— тет.

Чăнах, чăнах та уçрĕ мар-и?
Хăш хуларан-ши? Кам хыпарĕ?
Мансах каять ыйăннине,
Часрах шырать вăл куçлăхне.

Пăхать. Камран иккенĕ — паллă:
Пĕр çирĕм çул паллана алă,
Пăртакçă улăшăннă халь,
Эппин манман, ас илнĕ-ха!..

Çунат ÿссен çапла çав эпĕр:
Йăва тĕлне те пит пĕлместпĕр,
Атте-анне те ют пек, тен,
Мĕнех вара вĕрентекен!

Анчах вĕсем, эпир пырсассăн,
Пире чи хаклипе чысласшăн,
Чунне татса пама хавас,
Епле манас, епле манас!

Ак ман çумма таянчĕ карчăк,
Чĕнмесĕр ал тутри кăларчĕ...
Кăшт сывлăш çавăрсассăн тин
Сăмахĕ тупăнать хайхин.

Ятран чĕнейрĕ — эп ĕнентĕм:
Каллех вăл ман вĕрентекенĕм.
Вăл «эс» тет, эп — «эсир»... Вара —
Тытман сĕтел çитти сарать.

Сăмаварне чĕртсе ярать вăл,
Мĕн пур чысне умма лартать вăл.
Çак çаврака сĕтел тавра
Мĕскер вĕçмен-ши ман пуçра!

Пăхам-ха çаврăнса. Хĕллеччĕ...
Çук, çук... ку, ахăр, çуркуннеччĕ:
Сăрланă урайне йĕпе,
Таканлă çăпатасемпе

Каптăртатса кĕрсе ларатпăр.
Тургенев. «Бежин луг» вулатпăр.
Ăна пире вĕрентекен
Хăех куçарнă-ха иккен...

Унтан пире вăл Короленкăн
«Вут çутине» вулатчĕ лăпкăн,
«Малта çапах та — вут çунать!» —
Тени хальччен çĕклет чуна.

Унтан сасартăк çĕнĕ шанчăк —
Нарспи тухйи умра вутланчĕ.
Унпа хăш чух вăл çĕрĕпе
Шкулта ларатчĕ пирĕнпе.

Ун муфтине ăçтан манайăн?
Эпир хĕрсе вуланă майăн,
Пуçне хуллен сулла-сулла,
Çĕклетчĕ пирĕн кăмăла.

Шавлатчĕ Константин таланчĕ:
Ват Михетер те тупăнатчĕ:
Ват Тăхтаман та классенче —
Вун пиллĕкри ачасенчен.

Нарспи-Сетнершĕн пурте çуннă,
Шăпа ямашкăн хатĕр пулнă.
Çав мăшăрта (ăçтан пĕлен?)
Кăшт хамăра та курнă, тен.

Вĕрентекен çавна чухланă,
Пуçламĕш ĕмĕте çул панă.
Унтан çул тытнă унпала
Эпир пĕрремĕш журнала.

Унтан... унтан, ман çамрăк сассăм
Кĕрхи автан пек янрасассăн,
Çавахчĕ — çав вĕрентекен —
Мана ĕмĕтлентерекен.

Калас килет ăна: ял-йышăм!
Тăван йăхпа тăван çĕршывшăн
Тепре çуратнăшăн пире —
Тавах сире, тавах сире!

Кам чунĕ сирĕн аллăр витĕр
Тухман-тăр? Кам аса ан илтĕр
Çак пурнăç тинĕсĕ çинче
Эсир тыттарнă ишкĕче?[1]

Çав йышлă ушкăнра кам çук-тăр:
Учитель, агроном та тухтăр,
Çыравçă, генерал, артист...
Пуриншĕн те ыр ят та чыс!

Пуриншĕн те калап эп халĕ:
Кун-çулăра ирттерĕр канлĕ,
Эсир акни çилпе вĕçмен —
Шăтать, ӳсет вăл кунсерен.

Хăш чух, тен, кăмăлăр та юлнă:
Эпир ачаччĕ, шухă пулнă.
Упкев ан тăвăрсам пире...
Тавах сире, тавах сире!

1948

---

[1] Ишкĕч — кĕсмен.

АМАРТАВА!

Сап-сарă кĕрĕксемпелен
Ят-сумлă ял-йышсем лараççĕ,
Ăçта мĕн акмалли çинчен
Агрономпа канаш тăваççĕ.

Хĕрсе çитен калаçура
Уй-хир планне тупса килеççĕ,
Министр пек сара-сара
Пуклак пӳрнисемпе йĕрлеççĕ.

«Кунта урпа акас пулать,
Ку сăмсаха пăрçа-и, вир-и...
Кăна кантарăпăр... Тулла
Ак çакăнта»,— тет бригадирĕ.

«Вара вĕт Ĕнчĕ леш енче
Ик çул çĕртме пулать!»— тет сасă.
«Апла тӳрре килмест... нелçе!»—
Тет агротехникĕ пăхмасăр.

Чĕлĕмсене пакка-пакка
Çамка тирĕсене пĕреççĕ.
«Ку виçĕ пусă мар, патька!»—
Тесе пĕрне-пĕри тĕртеççĕ.

Хыпар килет Алтай енчен:
Унта хăватлă тырă-пулшăн
Çынсем çĕкленнĕ тет иккен,
Ăмăртмалла ĕçлет тет ушкăн.

Тата, ав, кÿршĕ районрах
Çĕр ĕç геройĕсем ĕрчеççĕ.
Çынтан юлас килмест, паллах,
«Эпир сиктĕрмесем-çке!» теççĕ.

Сиктĕрмесем — пуçтах вĕсем,
Сиктĕрмесем — мухтанчăк халăх.
Анчах халь мухтанас тесен —
Колхоз чысне çĕкле мухтавлăх.

Унта вăл, тăрăшсан, ырри,
Унта пур мул та, перекет те.
Тăрăшмасассăн — караври,
Колхоз ятне кăна çĕртетĕн.

Çавăнпалан халь ял-йышсем
Хĕрсе канаш туса лараççĕ,
Мĕнле çĕрте мĕнле этем
Ĕçлессине те палăртаççĕ.

«Ман пултăр ĕçченсен звени,
Эп вăтăр центнер пуçтарасшăн.
Наян вăл Пуçăн Матĕрни!» —
Тет сар хĕр, спискине пăхсассăн.

«Мĕскер тăвас çак Плакипе!
Хирте ман ташă-им е вăйă?
Парсассăн парăр Хĕлипе...» —
Тет тепĕр харсăр звеньевойĕ.

«Вĕçри Альтюк, Ехрем Анни...
Кусем хастар выраççĕ. Пырĕ.
Чĕкеç пур ак — парне илни...
Кусемпелен çĕнтерĕп. Çырăр».

«Ара Курак Хвеклин ĕçне
Стена хаçатĕнче тиркенĕ!»
«Тиркенĕ те... тен, малашне
Яла култармĕ вăл, тӳрленĕ...»

Çапла хаяр тишкĕрӳпе,
Ним пытармасăр, çĕнĕ халлăн,
Мĕн пур Совет çĕршывĕпе
Ăмăртăва тухать ман ялăм.

1948

ХЕЛЛЕХИ ИР

Вут чулĕ сапнă хĕлхемле
Йăлтăртатать тип-тикĕс юр.
Шур хут çинчи пăнчăсемле—
Сайра пĕр тилĕ йĕрĕ пур.

Кайсан-кайсан — çул хĕрринче
Куян туй тунă çĕрĕпе,
Тирпейлĕ сăвăç — сăввинче
Пĕртен-пĕр сăн шыранă пек.

Хир çап-çара. Юр тытакан
Юртан хытарнă хӳтлĕхсем —
Редактор тус мухмăрпалан
Пуçхĕрлĕ лартнă «кайăксем».

Колхоз йĕтемĕ сылтăмра.
Çапса пĕтернĕ кĕркуннех.
Вăл темĕншĕн астутарать
Шупашкарти Пичет Çуртне.

Лере — кĕлет, халь «клупинкке»
Тет хăшĕ темĕне пула:
Тулли тĕш тырă, амикке!
Ман пуç пулинччĕ çаплалла.

Унтан чылай, чылай инçе
Трактористсен вакунĕ ав
Тăват кусатăран çинче
Шăнса ларать пуш сăввăн шав.

Лере мăн Улăп тĕмĕпе
Хурал юпи курнать таçтан.
Курнайăттăм эп çавăн пек
Хам çакăнтан куçса кайсан...

1948

КУШАК

Аннен барометрĕ — кушак:
Вăл юпана тăрмаласан —
Тăман тухать, йăвалансан —
Çанталăк ăшăтать пăртак.
Эп сан çинчен шутлатăп та,
«Те эс мана саватăн çак,
Те çук?» — тесе аптрап кунта.
Ăçтан тупас-ши пĕр... кушак?

1948

САЛПАРАН

Кунĕпех юр парăлтатрĕ —
Çерçи пуçĕ пек шултра.
Каçпала шăнтса та лартрĕ,
Шанчăк пурччĕ уяра.

Шур упа пек лăпсăр-лапсăр
Пĕлĕт килчĕ те таçтан —
Асрĕ кайрĕ тепĕр тапхăр
Кутсăр-пуççăр çил-тăман.

Астăрах вăл — хулăн явлăк
Çыхнă ват хĕл-асанне:
Ман умра çапах — тухъяллă,
Çутă куçлă çуркунне...

Аппăн-тĕппĕн, тăйлăк-тайлăк
Уткалать тулти этем.
Шăлтăртатрĕ кĕçĕн алăк,
Çил ачи уçасшăн тем?

Ав чупса кĕрет шап-шурă
Карташне, пусма çине.
Пăлтăрта юрлать вăл юрă,
Тытрĕ алăк хăлăпне.

Çил улать уланăçемĕн,
Кĕнчеле арлать анне,
Çул çинчи иртен-çӳреншĕн
Çунтарать вăл чĕрине.

Карăнса илет ун пичĕ,
Йĕкине чарать алли.
«Утăмран маяк ларинччĕ
Аташса çĕтен валли...»

Асăнать илти-илтми вăл
Çул инкекĕ-нушине,
Чухлаймасть — пĕртен-пĕр ывăл
Ĕмĕрех çул çинчине.

Чухлаймасть вăл: ман кăварăм
Çынсене ăшăтнипе,
Тен, эп хам шăна пусларăм,—
Чун сасартăк кӳтнĕ пек...

Шур упа пек лăпсăр-лапсăр
Пĕлĕт килчĕ те таçтан —
Асрĕ кайрĕ тепĕр тапхăр
Кутсăр-пуççăр çил-тăман.

Астăрах вăл — хулăн явлăк
Çыхнă ват хĕл-асанне:
Ман умра çапах — тухъяллă,
Çутă кусла çуркунне!

1948

ТЕТЕМ

Тӳлек. Мăръе тĕтĕмĕсем
Тӳп-тӳрĕ хăпараççĕ;
Мана темскер асилтерсе,
Çӳле-çӳле каяççĕ.
Куймак шăрши кĕрет: çынсем
Çăварние чыслаççĕ.

Вĕри шывпа пăшăхласа
Пичĕкесем чӳхеççĕ;
Çăка пылне ăса-ăса
Симлеççĕ, йӳçĕтеççĕ;
«Тавтапуçах ку колхоза!»—
Тесе ĕçсе-çиеççĕ.

Пĕр-пĕр ватти, мана курсан,
«Тавсси, ял-йыш, тавсси,— тет,—
Алхасрăмăр алтăрпалан,
Халь пӳрнески те çитĕ.
Пĕрле пурнатпăр-ха, тăван,
Пире çав хаклă питĕ».

Йĕс чĕлĕмне чаваласа
Хыпать вара хăяккăн,
Вут чуль çине «уне» хурса

Чакма çапать хăватлăн:
«Пурнасчĕ-ха, электритсă
Çутса курасчĕ манăн!..»

Вара, вутне сулла-сулла
Кăшт амалантарсассăн,
Хăй чĕлĕмне, кула-кула,
Чĕртсе ярать вăл танлăн.
Прометейрен тăван пулас
Ку çын! — тесе пăхатăн.

1948

АР ТАШШИ

Арӑм ҫук — парӑм ҫук,
Хуньӑм ҫук — хуйхӑм ҫук.
Пуҫ тавра шухӑшласан —
Санран савнӑ ҫыннӑм ҫук.
Тух, тух, тух, тух!

Ҫул ҫук, йӗр ҫук,
Ни урапа, ни ҫуна.
Вун ҫич ҫулхи хӗр ҫук,
Ашӑтайӑп-ши чуна?
Тух, тух, тух, тух!

Ах чух, эпӗр чух,
Йӗкӗт чух, хӗр чух,
Икӗ чун пӗр чух,
Пӳрне тулли ҫӗрӗ чух!
Тух, тух, тух, тух!
Ух!!!

1948

МУНЧА ҪЕММИ

Лăнчăк-ланчăк мунчала,
Атя, карчăк, мунчана.
Кăна пĕлнĕ пулсассăн,
Каҫах хутса хурас-мĕн.

Милки — Милентей,
Сĕлти — Селентей,
Чаш-чаш, ҫат-ҫат,
Ҫап! Ҫап! Ҫап! Ҫап!

Аллă арлăх артак пур,
Хĕрĕх хĕрлĕх хĕрӳ пур,
Ҫирĕм ҫынлăх сĕрĕм пур,
Иксĕмĕршĕн техĕм пур.

Милки — Милентей,
Сĕлти — Селентей,
Чаш-чаш, ҫат-ҫат,
Ҫап! Ҫап! Ҫап! Ҫап!

1948

ВАК ХĔРРИНЧĔ

Вак хĕрринче пăрланнă килĕ
Выртать хăяккăн ӳпĕнсе.
Çине тăрса вĕрен ир çилĕ
Шăпах лăпланчĕ тĕлĕнсе.

Шуратнă чĕкĕнтĕр пек хĕрлĕ
Вĕлтлетрĕ çара çанлă хĕр;
Пăсланчĕ сăмавар манерлĕ
Кӳрнеклĕ, çыпăçуллă, кĕр.

Ун çурăмĕ çинче пĕр çулçă.
Чупса пырса вăл хăвăртрах
Вакран шыв ăсрĕ те — йăл кулчĕ,
Чаш! — ячĕ пуçĕ тăрăхах.

Çине тăрса вĕрен ир çилĕ
Шăпах лăпланчĕ тĕлĕнсе.
Вак хĕрринче пăрланнă килĕ
Выртать хăяккăн ӳпĕнсе.

1948

ЕМЕРХИ

Сар ҫӳпҫе пек тулли уйăх
Тухрĕ Тукасран.
Сиктĕрме хĕрне пĕр каччă
Ҫаклатать, куран.

Пăшăл-пăшăл пăшăлтатрĕҫ
Пĕр пӳртре хĕрсем;
Юптара пуҫларĕҫ тĕрлĕн,
Каччăсем кĕрсен.

«Счетовод кунта-и?— терĕ
Пĕр хитри, ҫинҫи,—
Кĕҫĕртен колхозăн йышĕ
Чакнă темеҫҫи?..»

Кантăк умĕн тĕрĕлтетрĕ
Тимĕрлĕ ҫуна...
Ыр сунар, эппин, атьсемĕр,
Икĕ яш чуна!

1948

ХЕР

Мăшăр кĕмĕл сулă,
Шăрçа куçлă çĕрĕ.
Ку пулсассăн пулĕ
Пирĕн ялăн хĕрĕ.

Кулсан — купăс саслăн,
Пăхсан — çиçĕм çиçнĕн.
Юрă пуçласассăн —
Кунĕн-çĕрен итлĕн.

Мĕншĕн вăл ан култăр,
Мĕншĕн вăл ан çиçтĕр:
Ун ĕç кунĕ пур-тăр
Сахалтан та виç çĕр.

Юр тытма тухать-и,
Сăвăрать-и тырă —
Унăн пурте хатĕр,
Йăлт тирпейлĕ, ырă.

Пуçĕнче шаль тутăр,
Уринче кăçатă.
«Ял кая ан юлтăр!» —
Тет кирек ăçта та.

Ялĕн ячĕ чыслă,
Çыннисем хисеплĕ.
Хĕрĕсем те йышлă,
Каччисем те шеплĕ.

1948

ХЕР ЮРРИ

Виç çĕр утмăл ĕç кунне
Мĕн тивмест-ши кĕркунне?
Эй, бригадир!
Ун чухне ман çӳпçипе
Пулĕ тутăр та кĕпе,
Пӳс, катан пир...

Çийлĕ-пуçлă хĕрсене
Кам куç хывмĕ вĕсене?
Хам суйлăп эп!
Мăк сухала каяп та,
Пĕчĕк папак тăвап та —
Ух! — сиктереп.

Пăхса юлччăр йĕкĕтсем,
Маларах сисеймесен, —
Хам эп хуçа.
Аллăр ылттăн пулмасан,
Çавăраймăр калаçса
Манăн пуçа.

1948

ВАТАР ПЕРРЕМЕШ ҪУРКУННЕ

Февраль алхасрĕ кунĕн-ҫĕрĕн,
Вĕҫне ҫитсе ҫывхарнăҫем
Уларĕ, ахăрчĕ тем тĕрлĕн,
Январь йăваш пулнишĕн тем?

Анчах ҫĕнеймĕ хĕл-асамҫă:
Нăтăртатать нӳрленнĕ март,
Чăхсем хаваслăн какалаҫҫĕ,
Кăвакалсем те нарт та нарт.

Сар вăкăр карăнчĕ патваррăн,
Чавать чăмăртанан юра;
Унтан, пуҫне усса, йыхравлăн
Тăсать вăл ĕмĕрхи юрра.

Ав конюх алса туль хĕстерчĕ,
Хăла утне вăл хырчăклать.
Хӳме ҫинчен чавка тинкерчĕ,
Ҫăмне вăрлас шутпа ларать.

Тимĕрҫĕсем хĕрсе ĕҫлеҫҫĕ,
Шăнлаҫҫĕ урапа иртен.
«Мĕскер вăл хăлтăр-халтăр,— теҫҫĕ,—
Пулсассăн пултăр тимĕртен!

Тăвар тĕреклĕ акапуçĕ!
Вăрçа пула пайтах гектар
Мăян та эрĕм хурри пулчĕ,
Кăçал унта кулач акар...»

Йӳле шинеллĕ председатель
Вите аяккипе иртет.
Ирпе ирех ăна курсаччĕ
Эп вăрлăх суртлакан çĕрте.

МТСран директор килчĕ,
Ал пусрĕç договор паян.
«Комбайн-самоход килинччĕ!» —
Тесе саланчĕç пухуран.

Хĕвел хĕртет. Пахчаçă Уçăп
Панча та вăрлăх тĕрĕслет.
«Тепре, тен, выставка çул уçăп» —
Тесе кăçал ĕмĕтленет.

Сăра хуранĕ евĕр кавăн,
Чукмар пек чĕкĕнтĕр, кăшман,
Сухан та пăрăç — тутансассăн
Кăвар хĕмлентĕр куçунтан!

Сĕткенлĕ, уйăп пĕсехи пек
Помидорсем, пуç пек арпус,
Чӳлмек пек тын, сӳс кисиппи пек
Хăяр тăвасшăн Уçăп тус.

Ыхра лартса ыр куртарасшăн,
Çĕр хут кипкеллĕ купăста...
Пулманнине те пултарасшăн
Кăçал пахчаçăмăр — ăста.

Тумла юхать. Пăр ирлĕ-каçлă
Сап-сарă кишĕр пек шăнать.

Хуралтă тăррисем хыраççĕ,
Пӳртре сас пачĕ пĕр шăна.

Çулсем çинче хуралчĕ тислĕк,
Çĕр кĕскелет кĕскелнĕçем.
Час акă тĕрлĕ кайăк тĕслĕ
«Кулюк» пĕçерĕç инкесем.

Ачи-пăчи вара, тем çитнĕн,
Лупас е улăм тăрринче
Çăвар карса çухрашĕ вирлĕн
Сасси йăлтах тытăниччен:

«Кулюк! Кулюк! Çӳлтен çӳле вĕç!
Ыран ирех Сиктĕрмене
Шăнкăрчăсем килеççĕ!» тейĕç,
Вĕçтерĕç тулă чустине.

Ула такка чупать хыр çийĕн,
Итлет, таккать вăл кат та кат.
Пăхсассăн — çитĕннĕ çын тейĕн —
Ман кӳршĕ ывăлĕ, юннат.

Пăта хыпса тапаçланать вăл
Тем çӳллĕш йывăç тăррине,
Мăлатукпа шак-шак шаккать вăл,
Юсать хăй шăнкăрчин пӳртне.

Ватти пуплет: «Анать пуль тырă,—
Чӳречене шăнатчĕ вир.
Юр хулăн пулчĕ... Çур мĕн çырĕ...
Вара — калаçăпăр эпир!»

Яшсем çанталăка шанмаççĕ:
Кирек мĕнле килсен те хĕл,

Чăх-чĕп каяшĕ пуçтараççĕ,
Пухаççĕ пуркăн-пуркăн кĕл...

Çапла кăçал тăван çĕршывăн
Пĕр пĕчĕкçĕ кĕтессинче
Хатĕрленет чăваш хĕр-ывăль
Эртеллĕ, хăнăхнă ĕçе.

Çапла каллех яш пионерăн
Тăрать тĕнче умне çĕнни —
Коммунистсем пуçланă әрăн
Çак вăтăр пĕрмĕш çуркунни.

1948

СЫВĂ ТĂР, ХĔВЕЛ!

Эрешлĕ юр хăрпăкĕсем
Ман пăрлă кантăкăм ҫине,
Хуҫкаланмасăр хĕвĕшсе,
Лараҫҫĕ шăппăн ирхине.

Хĕвел пуҫланă ĕнтĕ халь
Ҫĕршывăм тăрăх ҫӳреме.
Таманлăхра вăл пăнчăхать,
Кĕресшĕн мар ман пӳлĕме.

Тĕрĕссипе калас пулсан —
Кичем хĕвелсĕр ирпеле.
Хĕвел! Вăл ҫеҫ сума-суса
Тĕнчемĕре кăшт тирпейлет.

Тен, ҫавăнпах эп чи малтан,
Еҫсем вырнаҫиччен кĕвве,
Таса чĕреллĕ ямбпалан
Калатăп: сывă тăр, хĕвел!

1948

ХĔРАРĂМ ТАНТĂША

Çамрăклах çĕре кĕрсе
Иккĕ вилнĕскер çинчен.
Эдгар По

Пĕрремĕш те юлашки хут
Сан пахчунта эп пултăм пулĕ.
Мана чĕнсе кӳртсеттĕн ху.
Кĕркуннепеччĕ ку. Каç кӳлĕм.

Пусламĕш сарă çулçăсем
Ӳкетчĕç шухăшлăн, салхуллăн.
Улмасăр ват улмуççисем
Сĕнксе ларатчĕç темĕн пулнăн.

Мĕн пулнă? Хурт та сĕрлемест.
Халех вĕллесене кам кӳртĕ?
Пăрахăç та элес-мелес
Ларать асласусен хурт пӳрчĕ.

Эс хăррăн пăхрăн айккалла:
«Мĕн пулнă, тен? Шалчамăр тулнă!..»
Ун чухнехи сăмахпала —
Сире-мĕн раскулачить тунă.

Каникулран кайманччĕ эс,
Эп кайăк-кăвакал переттĕм,

Ялти улшăнава тĕпчес,
Кĕрешĕве сăнас-ха, теттĕм.

Унтан вара сана курман.
Эс Мускавра вĕренсе тухнă,
Качча та кайнă-мĕн кайран,
Çынсем пекех ачаллă пулнă...

Сасартăк çитрĕ ак хыпар:
Эс вилнĕ çакăнса, ял-йышăм!.
Ӳпкелеме эп тивĕç мар,
Чĕремĕн сăмахне çеç йышăн.

Паян эп санăн дневникне —
Пĕр хушăн çырнине — вуларăм:
Манпа аташнă иккенне
Пĕлсе, эп ӳкĕнтĕм, хурлантăм.

Эп санăн çыруна усрап.
Унта эс шав ĕмĕтленетĕн...
Ху — темĕскершĕн — ман асра
Патна ями тĕрĕленеттĕн.

Çампа кĕмен-тĕр пахчуна...
Сан карăннă пĕвӳ хаяррăн
Çӳçентерет халь ман чуна,
Анчах сана мĕскер? Эс кайрăн...

Сана тек ним те кирлĕ мар,
Эп тивĕç, тантăш, пурăнмашкăн.
Эп тивĕç — эсĕ юрлайман
Юрра халь саншăн юрламашкăн.

Кĕрхи сархайнă çулçăсем
Ялан сана аса илтерĕç.

Анчах, салхулăха сирсе,
Эп сан çинчен каласшăн тĕрĕс.

Эс лăпкă çынччĕ тĕнчере,
Истори тăвăлĕ кăраччĕ.
Пире, санпа иксĕмĕре,
Вăл икĕ çул çине кăларчĕ.

Сан вăхăтсăр тĕмескӳне
Хăврăлтарать-тĕр çил ку тапхăр.
Пĕлместĕп эпĕ ун тĕлне,
Пĕлсен те шыв сапаймăп, ахăр.

Асласусен тăпри çумне
Тирпейленсе эс выртаймарăн,
Çĕн садăн çĕнĕ çимĕçне
Тутанмалла эс пулаймарăн.

Эп астăвап: çав кĕркунне
Хуçса пĕтернĕ, суранлатнă
Çара улмуççисем çине
Пăхса эс хытă хурланаттăн.

Пĕлетĕп: сад айăплă мар.
Хуçаканни — чура-ха, тарçă.
Çапах... кăклантăр кив тымар!
Санпа пире çав ютшăнтарчĕ.

Кăклантăр çĕрнĕ тунката,
Кăмпаланса муртайнă никĕс!
Паян хытта юлсассăн та,
Тăпра ыраншăн пултăр тикĕс.

Пиншер çулхи выртан каска,
Мăкланнă, пăнтăх, йăваланчăк,

Çӗр çумӗнчен хăпса васка,
Хӗвелпелен эс саваланччӗ!

Çӗрме пилленӗ шалчасем,
Укăлчана сӳтсе тухсамăр!
Нихçан, нихçан ман юрă-çем
Пулаймӗ канăçлăхпа сапăр.

Аваллăх хăнчăр кусӗпе
Мăч-мач пăхкаличчен — пӗр те пӗр,
Тӗнчен пусламӗш кунӗ пек,
Çанталăка тӗтре пӗркетӗр.

Çав тӗтререн хӗрӳ хӗвел,
Çут çăлтăрсем чăмăртансассăн
Тин пурнăçа савни — пит шел:
Тăрăшмалла чăмăртамашкăн.

Тивлетлӗ — кам курсах тăрать
Вӗсен çулне, çитес тӗлне те.
Ун пек этем пулать сайра.
Анчах вăл пурччӗ. Эс пӗлетӗн.

Ун ячӗпе çак самана
Кӗрет историе мухтавлăн.
Вăл турӗ çын санпа мана.
Ыттишӗн — айăпăмăр хамрăн.

1936

ЛАШАСЕМ

Кам ачи-пăчи, хăш ывăл
Выляман-тăр лашалла?
Манăн çав лаша вăййи вăл
Пуçлансаччĕ ак çапла.

Çулăм — виççĕ е тăваттă...
Иккĕ çеç пулман пуль те?..
Тĕлĕкри пек астăватăп:
Тăрăх сак çинче атте

Çăпата хуçса ларатчĕ,
Канкаланă хушăран
Лашасем туса паратчĕ
Татăк-кĕсĕк пушăтран.

Чӳрече патне лартаттăм
Эпĕ çав лашасене,
Тĕлĕнсе пăхса тăраттăм
Аякран вĕсем çине.

Пурте пур: парка хӳри те,
Чанк хăлхаллă пуçĕ те;
Урисем те çăмăл питĕ —
Çитмелле таçта çитех.

Нихăçан унран илемлĕ
Теттесем курман эп тек.
Çавăнтан вара иленнĕ
Лашана эп темĕн пек.

...Эп пасар-тавраш юратрăм.
Ма тесен унта ялан
Тĕрлĕрен лаша куратăм.
Астăвап пĕрне паян.

Пасарта курса паллатăп
Сут тăван тутар туса,
Шăварма илсе анатăп
Лашине эп пĕр пуса.

Пусĕ-мĕнĕ илĕртмен-тĕр,
Утланса анни паха.
Пынă пуль йĕнерчĕк евĕр,
Чи çӳлтен пăха-пăха.

Улача сытми çĕкленнĕ
Чĕркуççийĕнчен çӳле.
Ик çинçе ури хĕстернĕ
Лашана кĕлешчелле.

Чĕлпĕрне вăл карăнтарнă,—
Мăйне автăр урхамах!
Йăлăхтарнă пулĕ тарлă
Суха учĕ, ахăрах...

...Карусель килсе тухатчĕ
Ерминкке вăхăтĕнче;
Умлă-хыçлă ут юртатчĕ,
Çаврăнатчĕ ун çинче.

Эп сиксе утланнă йăр-йăр
Хуп-хура çилхеллине.
Кам калас мана çав ăйăр
Ма Отелло ятлине?

Çăварне карса çав тĕрлĕ –
Кĕçенес пек — ыткăнать.
Ун тути таврашĕ хĕрлĕ,
Куçĕ вут пек,— тыт кăна!

Чăмăртанă эп, мăнтарăн,
Пÿрнесем шураличчен...

Аçтарах çитсе антарăн,
Шухă ут, çак çĕр çинче?

1957

АННЕНЕ

Çитĕ, çитĕ-çке, аннем, ан хуйхăр,
Йĕкӳне чарсах эс ан ахлат.
Сан ĕшеннĕ ват чĕрӳ те туйтăр:
Читлĕхре вăй илеймест хăлат.

Кăмăллă мана çак канлĕх килĕ,
Çак тĕпел кукри, çăка сĕтел...
Ăшăрах пек хамăр енĕн çилĕ,
Çутăрах пек хамăрти хĕвел.

Анчах эс çапах мана ан йыхăр,
Ан чĕрке ачашлăхпа чуна.
Çуната халь тин усмашкăн йывăр:
Вĕçмесессĕн ыратать çунат.

Ан сарах эс маншăн çемçе вырăн,
Мамăках минтер ан хур мана.
Шурăмпуçĕпе тăрса ан сырăн
Йăли тухнă шурă сурпанна.

Эй, аманнă пирĕшти мăнтарăн!
Пĕчĕкрех чухне (халь мар, халь мар).
«Ватăлмалăх кунăмра кантарăн»,—
Теттĕн пулĕ, ĕненсе... Каçар.

Кăмăлна санне тултараймарăм,
Каснă чĕлĕ çыпăçмасть калла.
Татăлми сан умăнта ман парăм,
Тен, çĕрех те кĕрĕп унпала...

Çитĕ, çитĕ, теп, аннем, ан хуйхăр,
Йĕкӳне чарсах эс ан ахлат.
Сан чĕрӳшĕн халь йăпанăç пултăр —
Çӳлерен çӳле вĕçен хăлат.

1930

СЫВПУЛЛАШУ

Ачаран ар тунӑ вырӑн,
Час кураймӑп, сывӑ пул!
Ӑсатсам мана эс ыррӑн,
Ман умра пӗртен-пӗр ҫул.

Ҫулӑм йывӑр, ҫулӑм вӑрӑм,
Виҫейместӗп ҫухрӑмпа.
Ҫӗклейми ҫӗклем эп йӑтрӑм
Ансӑр пилӗк-ҫурӑмпа.

Пӑрахмасӑр та ӗшентӗм,
Пӑрахма та халӑм ҫук
Шӑрӑхне те, сиввине те
Тӳсмелле ҫул кайнӑ чух.

Вӗркелет аптранӑ анчӑк
Ытахаллӗн, сых ятне.
Упранинччӗ ҫутӑ шанчӑк,
Ҫитесехчӗ тӗл патне.

Аллӑма хӑех ҫакланчӗ
Яланхи юлташ — туя.
Темшӗн чун пӑртак хурланчӗ,
Темӗскер каллех туяп...

Ачаран ар тунӑ вырӑн,
Час кураймӑп, сывӑ пул!
Ӑсатсам мана эс ыррӑн,
Ман умра пӗртен-пӗр ҫул.

1948

С О Н Е Т С Е М

АТĂЛ ХĔРРИНЧИ ЮМАН

Пирĕн атте — ват юман.
Чăваш халăх юрри

Эп чăнкă сăртлă Атăл хĕрринче
Тăрри хуралнă юмана сăнарăм:
Хаяр аслатипе ĕмĕрĕнче
Пĕрре çеç мар вăл çапăçнă патваррăн.

Анчах лаштра ларать хăй халиччен.
Йăвантараймĕç: ун тымарĕ тарăн.
Çапла пуплет туйралăх ун çинчен,
Йĕри-тавра карах тăрса яш çаррăн.

Эс, халăхăм, çав ват юман пек мар-и?
Шалта сан тымару, çемйӳ те йышлă.
Мĕнле хăват сана халь парăнтарĕ?!

Манра — йăлт эс пани: ĕçченлĕх, чыслăх,
Хаваслăх, хурланса та илкелӳ...
Юман-аттем! Эп — санăн икелӳ.

1953

ИККЕЛЕНӲ

Ак иртрĕ тепĕр кун. Туман-ха нимĕн те.
Ирпе листанĕ календарь тепре.
Ҫӑнах та ман хевтем пĕтсех пĕтним ĕнтĕ
Е манӑн вӑл пулман та ҫĕрере?

Е эп пуҫтах чунпа, хӑюллӑ ҫĕремпе
Ҫука пур турӑм-ши хам ӑшӑмра?
Нихҫан суха тивмен пӑрахӑҫ ҫерем пек
Арӑвӑма мĕнех вӑл ман пера?

Ман ĕҫ — Сизиф ĕҫĕ: тӑрмаш ҫав чулпала,
Кустар ӑна сӑрт-ту тӳпинелле.
Хӑҫан, мĕнле мелпе унта улӑхмалла?
Хӑҫан ун тӳпине ман ҫитмелле?

Ҫитеймесессĕн — мĕн тӑрмашмалла?
Тытам эп шĕшлĕ пĕреххут алла!

1927

АРХЕОЛОГА

Тип-тикĕс тăваткал. Йĕри-тавра канав.
Тĕш хытарса хуллен чăштăртатать сар тулă.
Упраннă кĕнеке калать иккен сана:
Пин çул авал кунта хула кĕрленĕ пулнă.

Тытатăн кĕреçе. Тем тĕрлĕ самана
Эс чавнă çĕр çине тăпра сийленĕ хулăн.
Анчах пĕр нухратрах куратăн эсĕ муллă,
Шăв-шавлă пасара, тӳсме çук нушана.

Чӳлмек катти чĕртет сăрапала юрра;
Ют кĕреке умне тухса тăрать салхуллă,
Чĕркуç таран çарран, там çăракан чура.

Тупатăн кивĕ хĕç: элек пуçне вăл çулнă
Е, чăнлăха касса, хăтарнă суяна?
Кам ун хуçи? Тарçи? Йăлт калăн эс çакна.

1935. Сăвар.

П. Хусанкай.

ПУМĂ

Художник-хĕр, кашни çынрах натура
Шыраканскер, пĕлмерĕ пулмалла:
Эп хам илтеп этемсерен пĕр юрă,
Ман ак — хăйне туясчĕ юнпала!
Пурне те мар. Пĕрне. Анчах вăл урăх
Ан касăхтартăр выçă кăмăла.
Пĕрлештĕр, хутăштăр чăнпа халап.
Чун пултăр çутă, шухăш тăп-тăр урă...
Мускав шывне пĕркенĕ чăтлăха,
Турат чăрсăрлăхне манман-ши-ха?
«Кай!—тенĕччĕ,—çапла чарусăр пулмăн!..»
Кайран, кула-кула, зоопаркра
«Ак эс!»—тесе кăтартнăччĕ вара
Халь-халь сиксе ларас пек хăмăр пумă.

1935

ВИРЪЯЛ ХЕРЕСЕМ

Шап-шурă шупăрлă, хура уралă —
Чарлан пекех вирьял хĕри-пăрасĕ
Ким варрине карталанса ларассĕ.
Улт сар кĕсмен, вун икĕ хăмăр алă.

Эп вĕсене куратăп, ир-и, кас-и:
Витрисене витсе, ялан янравлă
Йăлăмалла е каялла касассĕ.
Сĕт сиплĕхĕпеле сывлать йăмралăх.

Йăмăкăмсем, вăрман кайăкĕсем!
Савса ыйтас килет, пĕлтерĕрсем:
Ма тăр сыллах хура тăла сыратăр?..

Кунта асра пуль, тен, ĕмĕртенхи
Чăтлăхсенчи сĕлен-калта сăххи,
Е урăх-и сăлтав? Этнограф, калăр!

1936

ЧĂВАШ

Эп ватă çав тери! Истори шурăмпуçĕ
Кăвакарайнăччĕ — вăрантăм ыйхăран.
Кун-çул ани çине уттартăм янкăр уçă
Пуш пĕлĕт айĕпе малтисемпе пĕр тан.

Тĕрен тивмен çĕре ман йывăç акапуçăм
Хуратрĕ çĕклесе пайтах асаппалан.
Кăкланчĕ ерипен пиншер çулхи кăлкан:
Кайран акакана — ĕç çăмăл кутăруçăн.

Ăçта çитмерĕм-ши? Асра яланлăх пур
Вут пек хĕртен хирсем, нихçан кайми кĕрт-юр,
Лĕп тинĕссен тĕпне анса мерчен кăлартăм..,

Телейшĕн хушăнан мулпа илем çинче
Этемлĕх çӳпçинче — пĕлсе тăтăр тĕнче!—
Пурин тенкипелен пĕр хак çӳрет нухратăм.

1939

КОМПОЗИТОР ПАТЕНЧЕ

Г. Я. Хирбю кăмăлне

Çак пĕчĕк пӳлĕме аслăлатать мăн шухăш.
Паха ĕмĕтпелен тухап сан патăнтан.
Эс тупнă кĕвĕсем хастарлă та салху кăшт,
Тӳссе тăвăлнисен кăмăлĕпе пĕр тан.

Сăрнай сассипеле хум-шавлă Атăл хутăш
Йĕрсе те тарăхса пăлханнă авалтан.
Юрра саван çĕре çăвар уçма паман!
Çавна халь ылханса çунать ман тепĕр хут ăш.

Янран илем ăсти! Мĕскер сунам сана?
Хаяр кĕрешĕве çĕкленчĕ самана,—
Юратнă халăхна ăмăрт çунат хушсамччĕ.

Шанатăп хамăрти сӳнми чун хавалне.
Пĕлетĕп: çут тĕнчен йĕркесĕр вăй-халне
Гармони тумалла чăн ирĕк ĕç хăвачĕ.

1939

ЧАКМА

Тахҫан темле тӳре пӗр чӑваша
Хуптарнӑ, имӗш, пысӑк пӑтӑрмахшӑн.
Суд тунӑ, тет, ҫав ҫын пуҫне татмашкӑн.
Хӑйне курасшӑн пулнӑ-мӗн патша.

Ак тӗрмене кӗрет вӑл ялкӑшса,
Чӑваш ҫине пӑхса илет хаяррӑн.
Леш, хӑйӗн кукӑр чӗлӗмне хыпса,
Чакма ҫапса лара парать, мӑнтарӑн.

Авви те курӑнмасть, вут чулӗ те,
Хӗлхем кӑна вӗҫет йӗри-тавра.
Хайхи патша вара каларӗ, тет:
«Асту-ха, чӗрнинчен вут кӑларать!
Кун пеккине куратӑп эпӗ тин.
Пӑртак пурӑнтарса пӑхар эппин...»

1939

КИМЕПЕ

Александр Алгана

Аван-ҫке Атӑл тӑрӑх кимӗпе
Ларса тупман сӑвва хӑваламашкӑн!
Епле тӳлек... Кӗтӳ ҫерҫи канашлӑн
Каҫ кӳлӗм кантӑр шӗкӗлченӗ пек.

Сасартӑк йӑлӑмран тухса йӗпе
Ама ҫилсем пӗлӗт хуса каҫсассӑн,
Ну пуҫланать вара! Ҫири кӗпе
Тарпа тӑварланать — хума касатӑн.

Ӑмӑртӑва тӑратӑн куҫма-куҫ.
Рифма манса, калатӑн: тавтапуҫ!
Ак пурнӑҫӑн ӗмӗртенхи саккунӗ:

Лӑпкать те ачашлать; лӑкать, тулать;
Кӗсмен тивсе пӳрнесене юн хӳнӗ,
Анчах ишев тӗреклетет хула.

1939

ЭЛЕК

Пĕлетĕп: куçăма хупсассăнах
Ман пуç вĕçне пырса вăл ларĕ.
Малтан — пĕрре, унтан ик-виç сăмах,
Вара чăп тулĕ ун çăварĕ.

«Поэт? Пулин! Вăл хамăр пек çынах.
Нимпех те иртеймен».— «Каларĕ!
Пиртен çĕр хут варланчăк мар-и?»
«Çĕр çеç-и? Пин!»— «Чăнах, чăнах, чăнах!..»

Чĕрне ӳсме те чарăнмĕ-ха ман —
Пуçне вăл çĕклĕ, ĕмĕрхи тăшман.
Пĕлейĕттĕм: хăçан ăнланăн,
Çук чунупа намăсланса?—
Поэтăн сурчăкĕ те — санăн
Суя куççулӳнтен таса!

1939

ВĂТАНĂÇ, ИМЕНŸ, ЙЫХРАВ...

В. Б.

Тăвата вырăнлă сĕтел панче
Пĕрне-пĕри кураттăмăр куллен.
Курортлă уйăх хăвăрт шăвăнчĕ,
Эпир — паллашрăмăр ытла хуллен.

Ташлан-сикен е çăмăллăн пуплен
Ушкăнсене эс хутшăнмастăнччĕ.
Мана та ютчĕ çав шăв-шав тĕнче,
Ăçтан пĕлес: пĕр саншăнах-и, тен...

Сăмахламан. Чĕнмен. «Аван-и!» çеç.
Асатнă чух кăна, авто çинче:
«Тен, çырăр?» — терĕн, адрĕс каласа.

Сасартăк путрĕ чун ўкĕнĕçе:
Эп туйрăм сассунта, куçусенче
Вăтанăç, именў, йыхрав, асап...

1939

ÇИТМЕН ЁМЕТ КĂВАРЕ

...Ку — вăтăр улттăмĕш çулхи пĕр татăк.
Сентябрь. Евпатори. Хура тинĕс.
Сив чир силлет: тусем эп хăпартатăп
Е, çĕнĕрен çуралнă пек, Çĕр тикĕс...

Кĕрхи сар йывăç хушшинчех сип-симĕс
Çулçа куран хăш чух. Çапла сасартăк,
Кайран пулин те, туйнăччĕ сана та.
Чĕрем тертленнĕччĕ: «Ах ма-ши тин эс?!»

Мантарчĕ пурнăç адрĕсна. Чи тӳрĕ
Туса çухатрăм, тен. Калла кам кӳрĕ?..
Хĕрӳ иккен çитмен ёмĕт кăварĕ!

Çын мăшăрланĕ, ун ачи çуралĕ,
Анчах пулнипе мар-мĕн чун хавалĕ —
Пулма пултарнипе хыпса хăпарĕ.

1939

ТАХТИ

I

Шупашкарта, ялан тав-шав çинче,
Пурнатчĕ кăкăрсăр чăваш поэчĕ.
Хĕвеллĕ кун вăл Атăл хĕрринче
Ик шурă качака кĕтсе çӳретчĕ.

Ун çӳллĕ çут çамки ăспа çиçетчĕ,
Вылятчĕ шӳт ун типĕ кусĕнче.
Анчах туяттăм: çын çав тер пĕччен!
Алла ик аллипе тытса силлетчĕ.

Сархайнă сăн-питне пăхаттăм та,
Аса илеттĕм эп пайтах ята.
Умма тухатчĕ тертлĕ сĕм аваллăх...

Çавна пула миçе вĕри чуна,
Çумна çунат хушан сăвăçуна
Пытартăн сарăмсăр, талантлă халăх!

1939

ТАХТИ

2

Пуҫ тӳпине курка лартса, ӗҫмесӗр,
Тав турӗ вӑл, тантӑшӑмсем, пире:
«Чӑваш, грузин, таджик е пушкӑрт эсӗр—
Совет — мӗн пур чӗлхепеле пӗрре.

Салам!»— Янрать черкке, юрлать чӗре...
Ун чух Шелепие чыслатпӑр эпӗр,
Лахутипе Роллан таран кӗрлетпӗр
Хаваслӑ, тӑкӑс ҫав кӗрекере.

Янк ҫутӑлсан тин пӗтрӗ ӗҫкӗ-ҫикӗ.
Ӗҫмен поэтпала пӑртакҫӑ иккӗн
Ҫӳрерӗмӗр тӳлек ҫыранпалан.

Хӗвел хӑпарчӗ ешӗл йӑлӑмран.
«Пурнасчӗ,— терӗ ҫын,— кун-ҫул юлмарӗ...»
Ҫав сасӑ халиччен асран тухмарӗ.

1939

САЛАМПИ

Телейсĕр савăшăн пĕртен-пĕрех калчи...
Байрон

Нумайййăнччĕ вĕсем — хура, кăвак куçли...
Китай çĕршывĕнчен Суоми таранччен
Чăваш ăрăвĕсем кĕшĕлтетсе куçни
Курнатчĕ çав пĕр мар куçсен сăнарĕнче.

Нумайййăнччĕ вĕсем — асли те кĕçĕнни,
Танни те тан марри ман çул тăрăшшĕнче.
Анчах илтмерĕ, çук, илтмерĕ эп чĕнни:
Вăл пулчĕ аякра, эп юлтăм пĕр-пĕччен!

Кăна эс чухлама пултарас çук халех,
Кайран пит ăнланма, тен, пулмĕ те кирлех:
Илем те, чăнлăх та пырать улăшăнса.

Ун чух... ун чух поэт, куçран пăхса хĕре,
Хăй халăхĕн чунне шыранă илемре...
Санра халь ман ăна тупасчĕ, иçмасса!

1943. Тулă çывăхĕнче.

ХАТАЛНИСЕМ

...Пӳртне-и? Вучахне те хӑварман.
Кӗл ҫех парӑлтатать кӗрхи ҫилпе.
Ҫапах та пурнӑҫ, пурнӑҫ чарӑнман.
Калай листи ҫинче ыраш типет,
Ӑна кӑларнӑ вӑрттӑн шӑтӑкран.
Ҫынсем паян тин таврӑннӑ ирпе.
Пытарнӑ вӗсене хура вӑрман.
Ҫарран. Ҫийӗсенче ҫӗтӗк кӗпе.

Кӑлтӑртатать сулмаклӑ ал арманӗ.
Ӑна ҫаврать ӗшеннӗ хӗрача,
Кулсан — шупка шӑл тунине куран.
Мӗнрен кулать?— Пӗлет пӗр хӑй анчах.
Мӗн-ма кулать? Мана вӑл кулнӑ пек
Хаяр тӑшмансенчен хӑтӑлнипе.

1943. Орёл облаҫӗ.

ПАВЛО ТЫЧИНАНА

Пĕр вичкĕн квинтина, пĕр çирĕп терцина
Пулса сан сассу çĕкленет.
Салтак пек пырать пирĕнпе халь Тычина,
Приказ юрă пек илтĕнет.

Музей ишĕлет, сад çунать... Бомба, мина
Çĕре пĕлĕте кисретет.
Анчах нихăçан вилес çук Украина,
Юрри пĕтмĕ ун ĕмĕрте.

Çут шуçăм çинче халлĕхе юн куратăн,
Хаяр тавăру юррине эс юрлатăн:
«Клаас! Сан кĕлӳ çунтарать чĕрене!»

Хăватлă Тарасăн таса амăшне
Эс йывăр кунра пăрахмарăн,
Чăн ывăлĕ пек ыталарăн.

1944

МИЦКЕВИЧ

Юнлатнă Польшăмăн вĕри куççулĕпе
Ман çилĕллĕ сăввăм сăнчăрăра пат таттăр!

А. Мицкевич — «Вырăс тусăмсене».

Буг урлă каçсанах, поляк çĕршывĕнче,
Кĕретпĕр пĕр яла... çурт çукчĕ ялĕнче...
Унта мĕн курнине эп манмăп виличчен,
Картинĕ кивĕ те — çапах куç умĕнче:

Çыр хĕррине пăхса, шап-шур старик пĕччен—
Çаратнă, тăлăхскер — тăратчĕ кĕл çинче:
Тертрен хăтарасса вăл кĕтнĕ тахçанччен,
Ун ĕмĕтне сыпма пыратпăр Буг енчен.

Çунтарнă пĕтĕмпех. Поэт сăнĕ кăна
Сыхланнă теплерен. Вăл курнă пек мана.
Эп ун çине пăхса чĕнмесĕр иртеймерĕм:

— Мицкевича салам, тăван саламĕ! — терĕм.—
Сан çилĕллĕ сăвву, патмар çар çынни пек,
Телейлĕ Польшăшăн утать халь пирĕнпе.

1944, июль, Польша.

ПĂР ÇУРĔ

Ахаль те халăхĕн хуйхи
Кĕреймĕ пĕлĕт çӳпçине,
Тата пăр çурĕ... Юлашки
Сапа пулах йĕпе çине!

Ырашăн ешĕл пучаххи
Кĕтсе илеймĕ тĕшшине.
Улма чечекĕн çупаххи
Мехелсĕр сирчĕ тĕввине.

Шанать вителĕксĕр панча.
Сарăпламасть ача анчах:
Алхаслă, шухă шăл йĕрен
(Пулсан пулать тăваттăра)
Чĕкĕнтĕр пек урипелен
Кула-кула таптать пăра.

1944. Чарне Лозе. Польша.

ПУЛĂÇĂСЕМ

Пĕçтĕп таран резин пахилккепе
Пулăçăсем тухаççĕ кимĕрен.
Качаллă якăр анчĕ ерипе,
Ким лекрĕ хăйăра сăмсипелен.

Кĕрхи çанталăк сĕврĕнкĕ, йĕпе,
Ăна-кăна туймасть хастар ĕçчен:
Шултра тарпа вĕт çумăр пĕрлешсен—
Чухах ăна, пăсланать çех кĕпе.

Панамине ĕнси çине сирсе,
Çын тинкерет сивлек тинĕселле,
Те тав тăвать, те хăтăрать хăйле?

Кимми çине пăхать, пирус чĕртсе,
Унта йăшăлтататъ ав ким тулли
Планран иртсе тытан эртел пулли.

1947

ХАВХАЛАНУ

Вăл лартрĕ юлашки пăнча.
Кăвапине касман ача пек
Турткаланать сăмах. Анчах
Ĕмĕрлĕхех çуралчĕ чапĕ.

Çунса кĕлленнĕ ăвăс çапă.
Йкерчĕ сивĕннĕ. Анмасть.
Апат-и, тум-и халь, сăвап-и?
Çак саманта тĕнче тăмасть!

Куç кĕскире çунать асапĕ:
Ик куçĕ — ик хура алмаз.
Ыран ăна çĕршыв пуç çапĕ,
Паян вăл — тăлăх, ют, усрав...
Пур çутçанталăк — хăмла хапĕ,
Ун мухмăрĕ — çак пĕр пуçра!

1948

ХĔВЕЛ УРИ

Чĕлхеçĕпе чĕлхе пирки калаçрăм.
Вăл ӳпкелерĕ кăшт сăвăçсене.
Эп пур — вĕсен хутне кĕрсе тавлашрăм,
Çапах та шухăш ӳкрĕ пуç çине.

«Мĕскер шыратăр?— терĕ çав юлташăм,—
Пăхма вĕренĕр халăх куçĕпе.
Пĕлесчĕ санăн иçмасса: чăвашăн
Хĕвелĕ те утса çӳрет çын пек.

Уралла вăл, ярăнтарать хĕвел
Çынпа пĕрле шултра утăмпалан...
Хальччен те сăнаман-и? Питĕ шел!»

Хĕвел ури... Илтетпĕр ачаран.
Анчах çав сăнлăха нихçан та ман ăс
Художник пек тавçăрайманччĕ. Намăс!

1949

АТĂЛ КУÇĚ

Хăш чух хĕлле, шыв-шур шăнсассăн,
Пăрланнă Атăл анинче
Çавра кӳленчĕк асăрхатăн,
Вăл çап-çутах хĕл каçиччен.

Пăр хулăн — аршăн пур, виççессĕн.
Кӳленчĕк парăнмасть пĕччен.
Вăл — Атăл куçĕ: халăх темшĕн
Çапла каланă ун çинчен.

Çил уртăр, шартлама кастартăр —
Вăл кăчăр та пулмасть иккен,
Чӳхенкелет кăна хуллен.

Çапла, çул иртнине пăхмасăр,
Хавхалану ман чĕрере
Тапса тăринччĕ ĕмĕре!

1949

БАКЕН

М. Я. Сироткина

Эс курнă-и? — Çĕрле Атăлпала
Пăрахутпа е кимĕпе каюçăн
Пĕр хупланать, пĕр ялтăрать каллах
Йăваш та лăпкă çутă чĕрĕ куçăн;

Пĕр хум çинче вăл авăсăнкалать,
Пĕр чăмнă евĕр... Руль тытса пыруçă
Ана аякранах курса паллать,
Вăл сӳнмесессĕн — малалла çул уçă.

Çак пурнăçра çын çутăрах çунасшăн,
Вăл тинĕсри маяк пек курăнасшăн,
Кам тиркĕ пархатарлă ĕмĕте?

Анчах ман асăмра кирек хăçан та
Çав пĕчĕк пăнчă: тĕксĕм çутатсан та —
Вăл çул уçать, вăл выранлă çĕрте.

1949

ТЕЗАВРУС ЛИНГВЕ ЧУВАШОРУМ

Н. И. Ашмарина асӑнса

Чиновниксем, ним вырӑнне хумасӑр,
Пире кусран хӑртса виртленӗ чух,
«Час сирӗн чӗлхӗре те тӗп тӑватпӑр!»
Тесе чӗремӗре витернӗ чух
Вӗреннӗ вырӑс пур усал вӑя
Мухтавлӑ ырӑ ӗҫӗпе питленӗ:
Чӑваш чӗлхи илемлӗ те пуян —
Тезаврус лингве чувашорум, тенӗ.
Ҫапла ят хунӑ латинла вӑл хӑйӗн
Чӑваш сӑмахӗсен кӗнекине.
Ҫав кӗнеке — ун пурӑнӑҫӗ, вӑйӗ.
Вӑл касрӗ пур патшалӑх чиккине.
Ҫапла чун кӳртнӗ тӗттӗм тӗрмере
Расҫейӗн ҫутӑ ӑсӗсем пире.

1953

ÇУЛ ЮППИНЧЕ

Телейĕме санра эп тупрăм, теттĕм.
Çавна тасан упрасшăн халиччен
Сан ятупа хавхаланса ĕçлеттĕм.
Эс манпала телей курман иккен.

Анчах мĕскершĕн, мĕншĕн каламарăн?
Мĕскершĕн-ха ку таранччен çаплах
Манпа эс сценă çинчи пек вылярăн?
Ним маршăн эп — суяшăн айăплап.

Тӳрех калас-мĕн: «Юратмастăп,— тес-мĕн,—
Ăнмарĕ пурнăç, тăсас мар ăна...»
Тен, çутçанталăкри тăват кĕтесĕн
Пĕр кĕтесси кун кӳрĕччĕ мана.

Халь акă ман — эс пур та, çук та чух —
Ниçта тухса кайма та халăм çук.

1955

САЛАМ СОНЕЧĔ

Н. В. Никольские

Тахçан-тахçан, ача чухнех,
Сире пĕрремĕш хут тăнлуçăн,
Эсир мана кăтартрăр уççăн
Чăвашăн тӳсĕмлĕ чунне.

Хусанăн хӳмисем çумне
Пуласлăх хăпаратчĕ куçăн,
Çунатланса вĕçетчĕ чунçăм
Часрах тухасшăн ун çулне.

Паян çав кун çывхарчĕ мар-и?
Мĕн пур тăван çĕршывăм тăрăх
Янрать чăваш ăс-халĕ хурçăн.

Эппин — шăтрех, сая каймарĕ
Эсир акса хăварнă вăрлăх.
Тавсси, профессор! Тайăн пуçăм!

1958

ЯН АМОС КОМЕНСКИЙ

Сăнне пăхсан — йăваш та ырă кăмăл
Куратăн ватă вĕрентекенре...
Мĕнле вĕри вут-çулăм, мĕнле тăвăл
Кăларнă çак ăс-хакăл, çак чĕре,
Ун савнă çĕршывне тăшман пуссассăн,
Хăйне вара тĕнче касма тивсен!
Тăван çĕрте пророк эс пулаймастăн.
Анчах ăçта çитмен, мĕскер тӳсмен —
Вăл чехшăн чех чĕлхи упрасшăн çуннă,
Пур халăхшăн чĕлхе алăкĕ уçнă[1].
Чăваш пуçпа эп килнĕскер, туятăп,
Çав аслă алăкран эпир те кĕнĕ:
Умра эп Яковлев сăнне куратăп,
Вăл — çак Коменскийĕн вĕренекенĕ.

1961, Прага.

[1] Автор кунта Коменскийĕн Европăпа Азири нумай чĕлхен ...уçарнă «Чĕлхесем патне уçнă алăк» ятлă кĕнеки çинчен калать.

ХУРА ПЁРКЕНЧЁК

Ытарайми чипер чечексене
Татса илсе кёпе умне тиретпёр,
Татсассăнах çеçки типессине
Ма халиччен пёлесшён мар-ши эпёр?

Саади Ширази

* * *

Урхамахăм пит канăçсăртан
Эп инçе çула ăна юрттартăм.
Ман умра халь шăрăх Туркестан;
Чей ёçме кёрсе кукленсе лартăм.

Чечек чейё тутлă та çăра,
Çырла-çимёç тёрлёрен ак янтă.
Кăпăш çеç минтерё те хыçра,
Ун çумне эп шухăшлăн таянтăм.

Чей хуçи, чалланнă мăк сухал,
Тинкерсе пăхать мана пёр тапхăр.
Ман пекки ытла та-мён сахал,
Çавăнпа вăл тинкерсе пăхать-тёр.

Тинкерех, тинкер, япшар хуçа!
Анчах халăх кунталла пит шухă.
Çётсе юлнă янкăс сăвăçа
Çак çёрте пёр эсё хапăл ту-ха.

Чыслă, ырă санăн чейхана,
Сывлăхушăн чей тултарса парччĕ.
Эс хуçа пулсассăн, эп — хăна,
Хăнаран хуçи писекен марччĕ.

Ирттерсем мана эс тĕпеле,
Унта пурччĕ урăхла пĕр пӳлĕм.
Унта сан чипер хĕрӳпеле
Курнăçма эп пулнăччĕ каç кӳлĕм.

Унта пурçăн чаршавсемччĕ сан,
Читлĕхре юрлатчĕ сарă кайăк.
Ирттерме хăймастăнах пулсан,
Пĕр ӳпкевсĕр эпĕ тухса кайăп.

Пĕр ӳпкевсĕр... тепĕр кунчченех
Çапла çеç хам ăшăмра эп шутлăп:
Астивмесĕр юлнă кучченеç
Çиме лартнă çимĕçрен те тутлă!

* * *

Пĕлтерсем мана эс, караванçă:
Камшăн çак пуянлăх тиенет?
Кам валли ку мамăка аран çеç
Утмăл тĕве çакрĕ ик енне?

Тен, Багдад таран каймашкăн тивĕ,
Эс унтах утасшăн-и çуран?..
Шахразадă явнă çичĕ çивĕт,
Çиччĕшне те пурçăн хăюран.

Тен, çулу Тегерана çитерĕ,
Вăл кунтан пит пулмĕ те инçе
Риза-Шах керменĕ пит чипер-и?
Риза-Шахăн сарă хĕр миçе?

Вĕсене пĕлетĕп эпĕ лайăх,
Ан пытар, ан илĕрт те ан тун:
Вĕсем пурте тыткăнри сар кайăк,
Хура чатăр — савăнăçсăр тум.

Е пурне те вăл пĕр пек савать-и?
Е чăнах та пулĕ тетĕн-и?
Тахçанах çĕре кĕнĕ Саади
«Çут тĕнче илемĕ — хĕр» тени?

Сăвăççемшĕн Перçси халь те капăр:
Розă, перççĕк, имĕш, апельсин...
Анчах пур-тăр çав унта, çук мар-тăр,
Кун çути курасшăн кĕçĕн çын.

Çавăнпа каçар, караван пуçĕ,
Санпала çул тытмăп эп унта:
Розă-перççĕк кăмăла, тен, уçĕ,
Хура чатăр — хурлăх поэта,

* * *

Ашхабад тăрринче çутă çăлтăр —
Пăхсан камăн чунне савăнтармĕ?
Ман савнин куçĕсем йăлтăр-ялтăр;
Ашхабад тăрринче çутă çăлтăр,
Вăл çапах вĕсенчен çутă мар-мĕн.

Эп пĕлместĕп: те слива, те иçĕм
Пахчана çав тери илĕртеççĕ.
Мĕнпеле танлашать-ши савниçĕм?
Эп пĕлместĕп: те слива, те иçĕм,
Те вăл тин пиçекен тутлă перççĕк.

Ак вăл, ак çĕршывăн çăтмахĕ:
Хĕр арки çийĕнче выртса кан та —
Сан чĕрӳ ыратмашкăн пăрахĕ,
Ак вăл, ак çĕршывăн çăтмахĕ! —
Тесе калĕ ун чух кирек кам та.

* * *

Савнӑ тусӑн ҫепĕҫ пӳрнисем
Муталаҫҫĕ манӑн кӑтрама.
Ан муталасамччĕ, ан тивсем,
Унсӑрах ман пуҫӑм пӑтранать.

Хумханать ав ватӑлнӑ чинар,
Эс пĕлместĕн ҫавӑ мĕншĕнне:
Сан тусу ларать те юнашар —
Инҫетри такамшӑн ĕшенет.

Кам сӑнне усрать вӑл асĕнче,
Кам-ши юлнӑ ку йӑваш ачан?
Ах, инҫе вӑл, тусӑмҫӑм, инҫе...
Курас ҫук ӑна эс нихӑҫан.

Сан пекех кӳрнеклĕ те чечен,
Анчах чатӑр мар-ҫке, тутӑр ҫех...
Е тепре ӑна эп куриччен
Вӑл пулса юлсассӑн пуш чечек?

Пушӑ мар та авӑ — кӑн-кӑвак
Йӑсӑрланчĕ ҫурӑлнӑ сирень.
Татса пар мана эс пĕр сапак,
Асӑнмалӑх эп ӑна тирем.

* * *

Хамаспюрăм, савнă Хамаспюр!
Эс пĕлместĕн — мĕн вăл шурă юр,
Эс пĕлместĕн — мĕн вăл çил-тăман,
Нихăçан эс кĕрек тăхăнман,
Хамаспюрăм, савнă Хамаспюр!

Эп çуралнă сулхăн çурçĕрте,
Çавăнпа ас илтĕм юр-кĕрте.
Çавăнпа чĕрем те ман пăртак
Лăпкăрах тапать-тĕр кăкăрта.
Эп çуралнă сулхăн çурçĕрте.

Мĕн калас-ха манăн, мĕн калас?
Тултаратăн пулĕ мăссалас,
Хăналатăн пулĕ хăнана
Е хăвна тăвам-и эп хăна...
Мĕн калас-ха манăн, мĕн калас?

Ах, илемлĕ пирĕн кĕреке!
Сыхласа пулать-ши тĕреке?
Темех мар та çак йăваш эрех —
Ўсĕртен мана эрехсĕрех.
Ах, илемлĕ пирĕн кĕреке!

Çухатмарăм пулĕ-çке тăна?—
Çаврăна пуçларĕ чейхана,
Тултарса лартайнă пиала
Тӳнсе кайрĕ, ӳкрĕ аяла...
Çухатмарăм пулĕ-çке тăна?

Хамаспюрăм, савнă Хамаспюр!
Инçетре ман тепĕр тусăм пур.
Сан пекех вăл çамрăк та вĕри,
Тен, çунать-тĕр маншăн ун чĕри,
Хамаспюрăм, савнă Хамаспюр!

* * *

Уйăх çак каç асамăç,
Тек çăлтăрсем асаймĕç:
Кам вĕсене сӳнтерчĕ —
Паллă ăна çын терчĕ.
Уйăх çак каç асамăç...
Темшĕн мана халь намăс.

Тусăмçăм! Эс-и? Леш-и?
Кам çумĕнче ирĕлес-ши?
Пурĕ пĕрех мана та,
Саншăн кăна пĕр мар-тăр.
Тусăмçăм! Эс-и? Леш-и?
Тахăш чуна илешĕ.

Чим. Нимĕскер те ан чĕн,
Тин çăлтăрсем пытанчĕç,
Ав юлашки йăр шурĕ,
Сĕм пĕлĕте йĕр турĕ.
Чим. Нимĕскер те ан чĕн,
Тен, юлашки вăл манччĕ.

Хам та пĕлместĕп халĕ:
Тахăш малтан улталĕ?
Темĕн телейĕм пӳрĕ,
Тахăш манпа чăн тӳрĕ?
Хам та пĕлместĕп халĕ —
Тем ыранхи кун калĕ?

* * *

Капет-Даг хыҫне хӗвел пытанчӗ.
Пахчана эп тухрӑм уҫӑлма.
Нихӑҫан та кунашкал пулманччӗ —
Кӑшӑлларӗ шухӑш пуҫӑма.

Нихӑҫан та паянхи пек тарӑн
Кулянса курманччӗ ӗлӗкрех.
Чуна ҫывӑх «мӗскӗн» те «мӑнтарӑн»,
Пурӑнатӑп хурлӑ тӗлӗкре.

Кӑмӑллӑ эс маншӑн, лӑпкӑ Ази,
Юрататӑп сулхӑн пахчуна.
Хӗрӗсем те хӗтӗртсех пӑхаҫҫӗ,
Ҫапах темшӗн ҫунмаллах ҫунап.

Тусӑм, тусӑм, Туркестан илемӗ!
Юррупа пулин те йӑпатсам.
Ман юрра эс сахал мар итленӗ
Е татах юрлам-и эппин хам?

Инҫетре, лере ман ҫӗрӗм-шывӑм,
Унта пурччӗ сан пекех пӗр хӗр.
Эп кайсассӑн эсӗ мана шырӑн,
Анчах уншӑн халӗ йӗмӗпӗр.

Кăкăру сан — чăмăртаннă мамăк,
Пӳ-сийӳ — тӳп-тӳрĕ кипарис.
Нихăçан та эпĕ сана манмăп,
Чăвашла пĕлместĕн пулсан — сис.

Тăхăнса курман эп пурçăн-пархăт,
Тегеран халачĕ маншăн мар.
Анчах эп те ыйткалакан мар-ха
Ăрăскал çуккишĕн макăрма.

Сан арку çинче ман ăрăскалăм,
Сан куçу — эп тилмĕрнĕ тивлет.
Эс мана «эп санăн» тесе калăн,
Ман çапла кăна калас килет:

Нихăçан та пулас çук ман мулăм,
Кунта «санăн» тетерет укçа.
Сан валли усратăп эп пĕр хулăм —
Тинкерсе пăхан хура куçа.

Çавăнпа, санран эп уйрăлсассăн,
Ман çинчен эс юрласа ярсан,
Аякран, тен, илтĕнĕ ман сассăм:
— Эсĕ ман пулсассăн, эп те сан...

* * *

Тӳпере ҫăлтăр нумай,
Ярăнаҫҫĕ йăр та яр.
Лар-ха, тусăм, ман ҫумма,
Тӳпере ҫăлтăр нумай,
Лар-ха — иксĕмĕр шутлар.

Ҫамрăк уйăх — шăп ҫурла,
Вăл вырать шур пĕлĕте.
Савăн, тусăмҫăм, юрла!
«Ҫамрăк уйăх — шăп ҫурла»,—
Тесе юрлăп эпĕ те.

Эс чăнах ĕнтĕ ача,
Анчах хам эп миҫере?..
Сана парĕҫĕ качча,
Эс чăнах ĕнтĕ ача,—
Парĕҫ ватă имшере.

Аҫу илĕ саншăн мул,
Илĕ чаплă караван.
Мана калăн: «Сывă пул!»
Аҫу илĕ саншăн мул,
Эп мĕскер ыйтам санран?

Уйăх тулнă каç пулсан —
Пулĕччĕ вăл ман чалма.
Тен, мана та аçу сан,
Уйăх тулнă каç пулсан,
Пултараймĕччĕ чарма.

Анчах уйăх вăхăтчен
Санпа маншăн тулас çук.
Эс те, эп те пĕр-пĕччен...
Çамрăк уйăх вăхăтчен
Улталать те çав хăш чух.

* * *

Мăссалас пек вĕрекен сĕткенĕм,
Ахалех эппин сăрхăнса юх...
Ачаллах сана эп ĕненеттĕм,
Анчах эс калатăн халь: «Аюх!..»

Ах, мĕскершĕн каламастăн хыттăн,
Ма кулса калатăн эс ăна?
Мулăм çук пулсассăн, хам эп — ылттăн,
Хам кунта хисеплĕ эп хăна.

Е вăл саншăн нимĕнех те мар-и
Сăвăра эп çулăмпа çунни?
Чăвашсем-и е туркмен-тутар-и,—
Пурте Ази тăвĕсен çынни.

Çавăнпа çак ешĕл Хĕвелтухăç
Яланах туртатчĕ ман чуна.
Вăхăт çитĕ: пурте пĕр йăх пулĕç,
Халлĕхе кашни хăйле çунать.

Кашни çыншăн хăй çуралнă çĕрĕ
Пахарах пуль çавă тĕнчере;
Анчах эс кала-ха, Перççи хĕрĕ:
Камшăн халь тапать-ши ман чĕре?..

Хĕрелес-и манăн, ўкĕнес-и
Е каллех ĕнентĕм-и сана?
Е, умна выртса йĕрсен те, эсĕ
«Аюх!» çеç теесшĕн-и мана?

* * *

Уйăхран эп ыйтрăм: ма эс, уйăх,
Тĕксĕмленнĕ тивĕççĕр?— тесе.
Вăл каларĕ: сана пуснă хуйăх,
Çавăнпа сĕмлерĕм хам тĕсе.

Çăлтăртан эп ыйтрăм: ма эс, çăлтăр,
Ярăнатăн, терĕм, йăр та яр?
Вăл каларĕ: кăмăлу çуталтăр,—
Ни ачаш ан пул эс, ни хаяр.

Шăпчăкран эп ыйтрăм: ма эс, шăпчăк,
Юрламастăн, терĕм, юрруна?
Вăл каларĕ: сан чĕрӳ пит шăпчĕ,
Хускатма хăймарăм эп ăна.

* * *

Паян темшĕн Капет-Даг салхуллă,
Ун çине пăхсассăн ху пуç усăн.
Мĕн шутлать-ши чикĕри çак улăп —
Эс пĕлместĕн-и, юратнă тусăм?
Паян темшĕн Капет-Даг салхуллă.

Шухăшпа кaçам-ха эп ун урлă:
Хурассан çĕршывĕн ешĕл сачĕ...
Пурнăçра телейсĕр те хĕн-хурлă
Фирдоуççи сăвăçпа Саади...
Шухăшпа кaçатăп эп ту урлă.

Эс Саади юррине пĕлен-тĕр,
Çĕр çинче вăл тĕрĕслĕх шыранă.
Юрласа кăтарт-ха, чун килентĕр,
Чуна уçтăр сан тăван Иранă.
Эс Саади юррине пĕлен-тĕр?

Манпа чух ан хуйхăр та ан ютшăн,
Час ак сирĕлĕ хура пĕркенчĕк.
Ав хĕвел те пĕр самантлăх — шӳтшĕн —
Пĕлĕтпе сан евĕрлех пĕркенчĕ.
Манпа чух ан хуйхăр-ха, ан ютшăн.

Эс Саади юррине мансассăн,
Сана хам эп юрласа кăтартăп.
Тен, танлашĕ уннипе ман сассăм,
Тен, ман юрă та сана ют мар-тăр,
Эс Саади юррине мансассăн.

* * *

Шав чĕвĕлтетет сар кайăк...
Каç. Каç пулсан та лайăх.
Эс шантарсаттăн: «Пырăп...»
Каç. Каç пулсан та ырă.
Кĕтĕп пăртак та — кайăп...
Шав чĕвĕлтетет сар кайăк.

Ах, кĕçĕрхи çанталăк!
Хупмăттăм эпĕ алăк.
Хупмăттăм эп чӳрече те —
Çил-шăпăрлан йӳтетĕ.
Ах, кĕçĕрхи çанталăк!
Пулмĕ-ши вăл çулталăк?

Ман куçăмран эс ан пăх,
Сывлăм-куççулĕ ан тăк.
Уйăх пире сыхлать-тĕр,
Халь юнама вăл хатĕр.
Ман куçăмран эс ан пăх:
Уйăх манран та антăх.

Ан ӳкĕтле, Наадă,
Эп тахçанах шанатăп.
Ассăн сывланă сасă
Камăн вăл, сан пулмасăр?
Ан ӳкĕтле, Наадă,
Пурĕ пĕрех манатăн...

* * *

Тантăш-тусăм, ма сывлатăн ассăн?
Е сĕм чатăр çеç таса тивлет?
Мана темшĕн, сан çине пăхсассăн,
Тухъяпа тевет аса килет.

Вĕсем маншăн кăмăллă та капăр,
Туркестан Нарспийĕ эс пулсам!
Ан тив пуçăм ман пӳкле çухалтăр,
Эп çапах та Сетнерех пулам.

Çак çĕрте пĕр эсĕ мана çывăх,
Пĕр сана эп хатĕр итлеме.
Анчах çут тĕнчешĕн пысăк çылăх
Пытармашкăн пӳрнĕ илеме.

Мăхаметăн пулнă йышлă арăм,
Вăл каларнă чатăр-паранша.
Паян тин эс вĕсене ан парăн,
Коранне те паян тин ан шан.

Çакна çеç ан манччĕ, Хамаспюрăм:
Эпĕр пурте — шанакан çеçке.
Кама кирлĕ тупăкра çак юрă?
Никама та кирлĕ мар-ĕçке!

Ах, мана сĕм чатăр — чĕрĕ тупăк,
Е пĕрех-и саншăн каçпа ир?
Çĕр айне кĕрсессĕн куçна хупăн,
Çĕр çинче тархасшăн ăна сир.

* * *

Хурассан çĕрне эп çитеймерĕм,
Кĕреймерĕм чаплă Шираза.
Шагане мана савса чĕнмерĕ
Чĕннĕ пек леш сарă вырăса.

Ал тăссан çитес пекехчĕ Перçси
Капет-Даг сăртне хăпарнăçем.
Ĕмĕте ачашшăн илĕртеççĕ
Чăвашра курман чечекĕсем.

Кĕп-кĕрен çеçкеллĕ олеандăр
Хупăрлать юратнă мăшăра.
Перс пики, ан тив, санран вăтантăр,
Уншăн эс пĕрре те ан хăра.

Ан хăра, санпа вăл лармасассăн
Сатри симĕс чатăр айĕнче.
Пĕччен чух кĕтсе сывла эс ассăн,
Вара тин илемлĕ çут тĕнче.

Вара тин эс туйăн та ăнланăн
Ма унта кинжал нумайййине,
Ма хăюсăр питлĕ чипер Лалăн
Куçĕсем пăхмаççĕ сан çине...

Хурассан çĕрне эп çитмесен те,
Кĕмесен те чаплă Шираза,
Нумай куртăм, савăнтăм, кӳрентĕм
Çĕр çинче телейлĕх шыраса.

* * *

Мĕскер калам сана юлашкинчен,
Ăнсăртранах юратнă Ашхабадăм?
Кичем те хурлăх, хурлăх та кичем...
Мĕскер калам сана юлашкинчен
Е эп йăлтах ĕнтĕ каласа патăм?

Е сан валли ман çамрăк чĕрере
Юлмарĕ пĕр ăшă сăмах та урăх?
Хăçан килсе курайăп-ха тепре,
Хăçан ирхи çӳçенчĕк сенкере
Ёлĕкхи пек савса эп юрă хурăп?

«Сыв пул!» тени кăмăлăма хуçать...
Чăнах та курмассах эп уйрăлап-и?
Мĕн пӳрнĕ малашне пĕччен пуçа:
Телей-и маншăн алăкне уçать
Е тыткăна хăварĕ хумлă Каçпи?

Мана халь пурĕпĕр... Эп хамшăн мар,
Çухалнисемшĕн куçăма шăлатăп...
Вĕсемшĕн хатĕр эп выçма, шăнма,
Анчах та хăрăк, тĕпренен шăмма
Чĕртеймĕн куççульпе те, юнпала та.

Каçар хурланнă сассăма, каçар,
Ăнсăртранах юратнă Ашхабадăм...
Манассăм çук эп çак уяр каçа.
Мĕнле хурлантарсан та сăвăçа,
Хаваслăх ытларах мана эс патăн.

* * *

Ăшăма хыптарса çунтаран,
Ĕмĕтре ыталанă Наадă!
Сан куçна пĕрре çеç куракан
Урăха пăхас çук никама та.

Сывă пул, Ашхабад, сывă пул,
Курăнми пуличчен алă сул!

Капет-Даг тĕтрипе пите çу—
Паянах-и, халех-и, ыран-и...
Телее те тупайрăм, те çук,
Те ăна кăлăхах эп шыранă.

Сывă пул, Ашхабад, сывă пул,
Курăнми пуличчен алă сул!

Ан хӳхле, эп паллан каракаç,
Уйрăлан çул çӳреншĕн ан усăн.
Юлашки сăмахсем татăлаç...
Те аппан тутисем ку, те тусăн?

Сывă пул, Ашхабад, сывă пул,
Курăнми пуличчен алă сул!

* * *

Юлашки сехет эп санпала,
Пӑхса юл, савниҫӗм, пӑхса юл.
Чӑмӑрта мана эс, ытала,
Вӑтанса хӗрелтӗр саксаул.
Юлашки сехет эп санпала.

Пӑхса юл, савниҫӗм, пӑхса юл,
Ыррине те, усалне те кур:
Тӗрлӗрен пулать илемлӗ чул,
Хӑш чухне вӗсем те суйи пур.
Пӑхса юл, савниҫӗм, пӑхса юл.

Чӑмӑрта мана эс, ытала,
Пӗҫерен ӳте асна илсем...
«Юратап» тесе те ан кала,
Пӗр сӑмахсӑр эп ӑна сисем.
Чӑмӑрта мана эс, ытала.

Вӑтанса хӗрелтӗр саксаул,
Унта манӑн нимӗн ӗҫ те ҫук.
Ытала, чупту та — сывӑ пул!
Эс питне витмесӗр пынӑ чух
Вӑтанса хӗрелтӗр саксаул.

Юлашки сехет эп санпала:
Кӑмӑла туртать тӑван ҫӗршыв,
Тунсӑхларӗ чунӑм Атӑла,
Аякран килет пек хыр шӑрши...
Юлашки сехет эп санпала.

* * *

Малалла-ха пурнăç, малалла,
Ман тĕлтен çанталăк çурма-çутă.
Ман пурне те, ахăр, курмалла
Кӳлешӳ те пулĕ, çураçу та...
Малалла-ха пурнăç, малалла.

Ман тĕлтен çанталăк çурма-çутă,
Илĕм-тилĕм ир пек çамрăк эп.
Шуррине хурисĕр курма çук-тăр,
Пылакки йӳççисĕр çук, пĕлеп.
Ман тĕлтен çанталăк çурма-çутă.

Ман пурне те, ахăр, курмалла,
Çавăн пек туятăп хама хам эп.
Ырлăх-шырлăх пултăр çурмалла,
Кам пĕлет: тен, йывăрах йăтаймăп...
Ман пурне те, ахăр, курмалла.

Кӳлешӳ те пулĕ, çураçу та,
Ӳкĕнӳ те кышлĕ чĕрене.
Юррăмпа çынна эп юрас çук-тăк—
Çурални те кăлăх тĕнчене.
Кӳлешӳ те пулĕ, çураçу та.

Малалла-ха пурнăç, малалла.
Эп пăртак чăваш ятне çĕклесшĕн.
Ман юман пулса кашламалла,
Хунавран эп тивĕç пиçĕхмешкĕн.
Малалла-ха пурнăç, малалла...

1926, юпа — 1927, ака. Ашхабад.

КАНТĂР КĔВВИСЕМ.

* * *

Горизонтра хура тăхлан пек,
Вăта çĕр — ешĕл сенкер пек,
Умра — темле шупка... Çапла эп
Курсаттăм тинĕсе ирпе.

Туапсерен тухсассăн пуйăс
Шав шыв хĕррипеле шăвать.
Хальччен курман пулсассăн, туй эс
Çак пархатарлă çĕршыва.

Вăрманлăх. Ешĕл, ешĕл, ешĕл...
Сăрт, ту... Тем анлăш паласа
Такам юри лӳчĕркемен-ши
Хăйпе савнин айне сарса?

«Ах!»— теççĕ çамрăк хĕри-праçĕ,
«Ах!»— теççĕ ырнă арăмсем.
«Ах!»— тет ватти, вĕтти... Мана çеç
Сахал ахпа чун пĕрĕнсен.

* * *

Вакун чӳречинчен пăхсах эп —
Сисмен те — çитнĕ Сочине.
Пĕрремĕш пальмăсен лапсакĕ.
Курзал. Буфет. Авто чĕнет.

Паллана çурт-йĕр, йывăç-курăк
Аса илӳ хӳтернипе,
Мана сĕмлерĕ çăмăл хурлăх
Хулан ир кӳлĕм тĕтри пек.

Нумай пăнчăсенчен пĕри çеç
Ку ман маршрутăн пункчĕнче.
Анчах çак пăнчă чикĕриччĕ,
Вăл йăмăх хĕрлĕн çырăнчĕ.

Эс ар, анчах — ача: тĕнче те,
Çынсем те чыслă, пĕт-пĕтĕм.
Çапла туятчĕ пуль венчетĕн
Кунне ĕненекен этем.

* * *

Умра тĕрленчĕ кунăм-çулăм,
Тĕрри ула-чăла, чăпар.
Пĕр сăлтавпа ăна астурăм:
Вăл манăн та... ман çеç те мар.

Улт-çич ĕмĕр тĕлленнĕ хыççăн,
Сасартăк куç уçса пĕр ир,
Мĕн пур пытанчăк халлăн, выççăн
Вĕçтертĕмĕр чуна эпир.

Çĕнле пăсланчĕ çĕр тивлечĕ:
Ман халăх маннă е курман
Кĕтессене курас килетчĕ
Хĕвел раснах паха чух ман.

Мĕнпе илемлĕ кашни утăм,
Мĕнле чун туйнă тĕнчене—
Йăлтах эп ӳкересшĕн пултăм
Чĕрĕлекен чĕлхем çине.

* * *

Эп çирӗмре. Мана «талантлă
Пуçлавçă» тетчӗç. Астусан—
Çак урамсем тăрăх саланнă
Кил-çуртсăр çамрăклăхăм ман.

Тăхта, такçи! Çак хăна килӗ
Пӗр сăн кăларчӗ ман ума.
Ăçта вăл? Чӗрӗ-ши е вилнӗ?
Пӗлсен эп хатӗр тем пама.

Пӗрремӗш хирӗçлев ку манăн
Пултарупа юратура.
Шўтле пек халь. Ун чух вăл шавлăн
Çӗкленчӗ тăвăл пек хура.

Епле туртатчӗ çав хӗрарăм!
Анчах эп пултăм айванни:
Эп унпала кайма тумарăм,
Халь ак, тен, лайăх кайманни...

* * *

Эп юрататтăмччĕ пĕртен-пĕр
Çĕршыв çак аслă тĕнчере.
Ăçта пулсан та, теттĕм эпĕ,
Пĕр уншăн тапĕ ман чĕре.

Пĕлместĕп, темĕншĕн апла вăл:
Ĕмĕтĕмпе çеç ку енчен
Каçсан та, ĕмĕрлĕх ман Атăл
Куçран çухалнăн туйăнчĕ.

Ун тăмлă сăрчĕсем, вăрманĕ—
Хăй майлă çав тери хитрен,
Чуна нихçан йăлăхтарманăн
Тухса сăнланчĕç çĕнĕрен.
Ун ĕмĕр канăçсăр хум шавĕ,
Çулталăкри тăвата сăн...
Мĕнпе çакна ун чух улшам эп,
Эп — ирĕккĕн тĕнче касан?..

* * *

Паркра пиншерĕн çутă хурт
Вĕçет, çунать, хĕлхемленет.
Мĕнле пĕр сассăр бал-ши ку?
Кам ташлатать-ши вĕсене?

Банан çулçи тем астума
Ашак хăлхи пек усăнать.
Ăçтан кăларчĕ ман ума
Ут уйах касĕ ку сăна?

Яштак кипариссем пĕр рет —
Хураллама тăратнă пек.
Тавралах канлĕн тĕлĕрет
Тӳлек хумсем лăпканипе.

Канах, халал ĕçсен çынни!
Кан, домнăçă. Тыр-пулçă, кан.
Пĕр маншăн халь канма сĕнни
Вилме хушнипеле пĕр тан.

* * *

Ман ыйхăм çук. Мĕнле уяр!
Чĕрем, атя — çак кантăк евĕр—
Эпир иксĕмĕре уçар,
Уçар та хапăллар: кĕрсемĕр!

Атя-ха, çак стакан çинчи
Магноли чечекне шăршланăн,
Каçхи хавхалану тĕнчин
Вĕрилĕхне туяр чĕр халлăн.

Ĕç мар вăл — сăн ӳкернĕнех,
Фонографпала сас ӳкернĕн,
Хумсем хуллен хӳтернине
Сăвва ним çук çĕртен кӳртсессĕн.

Ĕç мар, поэт, çанталăка
Этем кăмăлĕсĕр курмашкăн:
Хумсем, хуртсем, банан, стакан—
Мĕн пурĕнче хам чун пур маншăн.

* * *

Пĕччен, пĕчченçĕм кĕçĕр урă!
Йыхравлă тинĕс хĕррине
Фокстрот хушшипеле джаз урлă
Эп пăкă евĕр пĕрхĕнеп.

Ташлать, юрлать хыçра «Ривьера».
Çынсем флиртлаççĕ, юратаç.
Манне кăна чуна тивмерĕ
Çак ытлашши те юрлă каç.

Ман çеç ĕнтĕ — ялан çапла-тăр:
Мĕн ыратни çинчен çынна
Калам тесен те калаймасăр
Чĕлхесĕрлес пулать чăна.

Ман çеç ĕнтĕ, пур ăпăр-тапăр
Этем асапĕ-телейне
Уртмахласа çакса, «яра пар!»
Тесе хама хистемелле.

* * *

Хумсем, епле сире эп тунсăх!
Епле эп ăнланап сире!
Анчах эп ӳкĕнмĕттĕм — хумсăр
Пулсан пăртакçă ман чĕре.

Эп ӳкĕнмĕттĕм, ма тесессĕн
Çав хумăн сĕлтĕшне пĕччен
Сирсе ямашкăн май килмест-мĕн
Кĕске кун-çул тăрăшшĕнче.

Хумсем, хумсем... Хисеп-тĕсепсĕр,
Пĕри унтан, тепри лерен...
Пăтранчăклăн çитетĕр эсĕр,
Хумсем, çыран хĕрринерех.

Ăçта çыранăм ман? Пĕлместĕп.
Анчах чун-тинĕс варринче
Çуралнă хускава тем тĕс те,
Тем тĕссĕрлĕх те варăнчĕ.

* * *

Эй, халь çав ăшăк, вараланчăк
Йăла тăм-юшкăнлăхĕнчен
Калла ишсе кĕрсе кайсанччĕ
Ачалăха çывхариччен!

Епле таса, епле вăл ырă!
Шала, шала, ĕмĕтĕмсем!
Чăмса çитсе чӳхенĕр, пырăр,
Ыхлаç[1] пулма вĕренĕрсем.

Шала, ман ирĕк юррăм, витĕр
Курнан хумсем хушшинелле!
Санпа, мехел мĕнле ан килтĕр,
Пайтах-ха пирĕн ишмелле.

Ман чарăнас килмест, хам умăн
Иртнисемле, çурма çулта.
Пуриншĕн те вĕсемшĕн туллăн
Юрласчĕ çăлăннă чунтан.

---

[1] Ыхлаç — тӳрĕ кăмăллă.

* * *

Çын тивĕçĕ хăпарнă тапхăр
Ӳсен пархатара, пĕлеп,
Мĕльюн та çуррăн халь туятпăр
Эпир чăваш чĕлхипеле.

Çĕршывăмăрăн, сamananăн
Вут чулĕ пек тĕрекĕнчен
Хĕлхем пĕрхĕнтересчĕ манăн
Чакма-сăмахăмсемпелен!

Шап-шурă кăпăк тек кустарнăн,
Çăва-çăва, вак чул-чăла,
Ман тĕрлĕ йăнăшăм, пуçтарăн,
Тасал, чӳхен, çара çанлан.

Йшсем, чĕре, хăюллăн, харсăр,
Курса маяк пек çул-йĕре,
Вак хумлăн айккăн пăрăнмасăр,
Йысем, çĕклен эс çӳлерех!

* * *

Паян вăл Çеçпĕл сăвви пек:
Кăшт хурлă, тарăн, тап-таса.
Выртать куç умĕн савнипе—
Пĕлĕтпеле — ыталашса.

Пăхсан уйлаяс çук: тасҫта
Ун тĕпĕ, тахăшĕ тӳпе.
Те пĕлĕт тинĕсе çăтать,
Те шыв путарнă пĕтĕмпе.

Тӳлек. Киммӳ çинчех ту каç.
Хумсем, ытахальтен çеç, тек
Чăшăлтатса кусса тухаç
Сава вистенĕ çункăç пек.

Вĕсем çемçе çеммипеле
Кӳреççĕ канлĕх: илтрĕн пĕр—
Ытарайми итлес килет,
Лăпланнăçемĕн... вĕçĕмсĕр...

* * *

Эп таврăнаттăм халь яла.
Кĕр пултăрччĕ. Йĕпе-сапа.
Шапарнă çинчĕк улăм. Сĕм.
Каç-каç анне халап калать.
Мана аван çав халаппа,
Çунат хушаççĕ хулăмсем.

Çав тӳсĕмлĕ хĕрарăмăн,
Çав пурнăç пуснă пирĕштин
Чунне чухласшăн эп питех.
Кĕвве тăсать вăл вăрăммăн,
Хутран-ситрен хăй чĕр çиттин
Аркипеле питне витет.

Халичченех сыхланнă ак:
Ялан, хут çиййĕн пуç пĕксен,
Эп çав сасса тăнланă пек...
Ак тинĕс хускалать пăртак,
Чупаççĕ кăпăк-путексем,—
Эп канлĕ, лăпкă аннепе.

Эп тин кăна çуралнă пек,
Хăлхамăн çепĕç çурхахне
Пĕрремĕш чĕвĕ перĕнет.

Йĕке-йĕрек юрлавĕпе,
Ăсан та хултăрчăн анне
Кĕрет ман тĕпсĕр чĕрене.

Ак тинĕс кăтăрма пăхать,
Çил улшăнать. Эп шав тӳлек.
Эп инçетрен хама чĕнеп:
Йăлт парăн урă ăслăха;
Хам чурăс сисĕме пӳлеп
Илемлĕ ĕнерӳшĕн эп.

Эп таврăнăттăм халь киле.
Кил-вутăм хӳттинче каллах,
Калаçнă-савăшнă хутран,
Ман шутсăр тапратас килет—
Пит хистенмесĕр, канмалла—
Пĕр пысăк, сăвăллă роман.

* * *

Ак эс хăçан иккен Хура,—
Сывлан синкерлĕн, вăрттăн, ассăн.
Ак эс хăçан хăвна кура—
Кăшăл татас сăра пек каскăн—
Йӳçен, шавлатăн, ахăран,
Ман ямбсенчен тухса тарасшăн.

Ах, тинĕсĕм! Кĕр ман пата,
Кĕрсем çак усă кантăк витĕр.
Ман чунăм та халь санпа тан:
Уçса пăхсассăн хум та çил-тĕр;
Анчах никам, никамшăн та
Вăл курăнмасть ак кĕçĕрхи çĕр.

Инçе те мар ав пăрахут.
Вăл тин çитсе пăрахрĕ якăр.
Савать-и, хаярлать-и хум—
Сăпка пекех силлет пĕр тапхăр.
Маначчĕ пристань пĕреххут!
Ăçта чĕрем ман якăр ятăр?

Ăçта çав Юрату текен
Улах утравлă хӳтĕ гавăнь?
Çук! Тивĕç мар ман пеккисен

Тармашкăн самана пăлхавĕн
Тăвăлĕнчен. Чăнах иккен:
Коммунăсăр кама эс савăн?

Шантарччĕ, тинĕс: юратса
Эп тăранманшăн, ĕлкĕрменшĕн—
Ман паянхи мĕн пур таса
Ĕмĕтĕмсем килес йăхсемшĕн
Упранасса; ман тархаса
Шантар телей туса чĕртмешкĕн.

Ах, тинĕс, тинĕс! Эп сана
Выртсан та вăранса тăнлаттăм;
Ирпе те, шуçăм хыпсанах,
Мана эс туслăн ыталаттăн;
Хавасчĕ эпĕ сан сăнна
Хĕрӳ хĕвеллĕ кăнтăрла та.

Чипер юл, тусăм! Пехилле
Çапах мана пĕрре савмалăх.
Мĕнле пулсан та ман телей,
Эп пулăттăм чунпа сан халлă.
Пайтах çак ĕненӳпеле
Ман канăçсăр асра эс шавлăн...

* * *

Прощай, свободная стихия!
А. Пушкин

Тăхлан тӳпе. Горизонтра
Шевле виртлешкелет. Çил çук.
Çур çухрăм пулĕ çырантан
Выляççĕ шухă дельфинсем...
Эс тĕлĕрен. Лар эс, анра,
Хускавсăр ялкăшать куçу,
«Чипер юл, Сочи, ырантан!
Чипер юл, тинĕс!»— тенĕçем...

Çук, эпĕ килĕп-ха тепре,
Тепре çеç мар, нумай-нумай...
Пĕр ĕмĕт: таптăрччĕ çаплах
Поэзи ирĕккĕн, тӳртен.
Ман канăçа пĕлмен чĕре
Нумайранпа выртать сан май.
Хăватлă шыв! Мĕнпе чаплам?
Мĕнле тавтапуçа кӳртем?

Саван сана эп, тинĕсĕм,
Кирек ăçтан вĕрсен те çил,
Саватăп тĕпсĕр шăнкăрта,
Саватăп урнă аçапа.

Хуран, кăваккăн, симĕссĕн
Çине-çине, си хыççăн си,
Сывпуллашуллăн ман пата
Тăварлă хум çитсе çапать..

Ăнлантăм поэта. Е ун
Сиксе вĕрен чĕрипеле
Тĕрме-патшалăхра чăтас?
Вăл туртăннă аяккалла.
Çĕр çул хыçра. Эп — ирĕк чун,
Пĕлместĕп акă нимĕнле
Тĕрме те, сăнчăр та. Çак сас
Тупа пек тухтăр — эп калап:

Мĕнле шывпа юхсан та эпĕ,
Савап, мухтатăп яланах
Сана, ман иккĕмĕш анне пек
Çĕршывăм, санăн ялавна!

1927—1931

С А В Н И

* * *

Юмаххăн кĕтĕн ман пата,
Юмаххăнах тухса каятăн.
Анчах эс, кам пулсассăн та,
Çĕре çитех мана таятăн.

Паян каларăн пĕр сăмах:
«Манпа эсех пыратăн»,— терĕн.
Эппин эпех? Эппин чăнах?
Эппин нимрен те именмерĕн?

Тавах, чиперĕм, тавтапуç!
Эс уншăн хуçăлса аманăн.
Аçта уçсассăн та вăл куç—
Пиллеп ăна: вăл сан, вăл манăн.

Ăна эп курмăп нихăçан,
Вăл манăн чĕлхене пĕлеймĕ.
Кала ăна: хăюллă, тан
Юратуран вăл тĕвĕленнĕ!

* * *

Эс ман чӗремӗн чӗлхине
Сӑмахсӑрах чухлаттӑн, тусӑм.
Ҫапах сан кӗнекӳ ҫине
Ҫырасшӑн эп сывпуллашуҫӑн.

Каллех юратнӑ юрруна
Итлетӗп эпӗ. Иртрӗ уйӑх.
Санпа пыма пуҫтарӑнать
Иксӗмӗр ҫеҫ пӗлен пӗр хуйӑх.

Ман тантӑшӑм! Ху ҫӗрӳнте
Ҫав хуйхӑмӑр телей пулайтӑр.
Куҫна тӗтре ӳксессӗн те,
Туту мал ӗмӗтпе кулайтӑр.

Пӗрремӗш туртӑшупалан
Чи кайранхи асапуччен эп
Тархаслӑп пур чунтан-вартан:
Вӑй патӑр, тӳсӗм патӑр, тейӗп.

* * *

Эс манăн халăхăм çинчен,
Çĕршыв çинчен ыйтатăн, тусăм.
Пăх ман çие: мана пиччен,
Тӳнтер те пĕлтĕн кутăруçăн.

Супан этемлĕх несĕлне
Хунсем касса кĕнĕ тăваррăн,
Истори анисем çине
Шух варвăрсен ятне хăварнă.

Эп — çав тăвар. Пĕр пĕрчĕ пек.
Ман юн кайран нумай пăтраннă.
Пин çул ытла п ă л х а р ч ч ĕ эп,
Унтан мана ч ă в а ш ят панă.

* * *

Мĕскер вăл пурнăçшăн пĕр уйăх!
Анчах санпа çак вăхăтра
Нихçан туйманнине эп туйăп,
Çĕр хут юн тапрĕ хăвăртрах.

Нихçан капла эп пурăнманччĕ—
Капла туллин, капла ансат.
Мĕн пур пытанчăк вăй тапранчĕ
Сана пула хавхаланса.

Мĕнле ансат! Çук ним тăртанăç,
Йăлт пĕлнĕ пек пĕрне пĕри!
Вылявсăр, йĕкĕлтевсĕр, тăнăç,
Анчах илемлĕ çав тери.

Алла вĕрентнĕ кайăк евĕр
Чĕрем лăш ячĕ çунатне.
Эс ним хушусăр та хистевсĕр
Çывхартăн чурăс чун патне.

Санпа эпирччenех çак çӑлтӑрсем çуталнӑ,
Эпир сӗмленӗпӗр — çуталӗç çаплипех.
Анчах шанас пулать: çын çӑлтӑрпа çуралнӑ,
Ун кусӗ хупӑнсан — пӗр çӑлтӑр сӳнетех.

Санпа эпирччenех шавланӑ çакӑ тинӗс,
Эпир шӑпланӑпӑр — вӑл шавлӗ çав-çавах.
Анчах шанас пулать: ӑна илтетӗн тин эс,
Этем чӗнми пулсан — пӗр хум чарать шава...

* * *

Эй, ман асамăç! Манăн таркăн!
Юлашки хут ют чĕлхепе
Куçран пăхса ăнлантаратăн
Ху шухăшна мана хĕнпе.

Май çук, чиперĕмçĕм, май çуккă:
Тымарĕсĕр чечек хăрать.
Тымар — кунта. Пулаймăп суккăр.
Ан йыхăрах, ан йыхăрах...

Эп пĕчĕк çын. Мĕскер ман ятăм? —
Пĕр сирпĕнчĕк океанра.
Анчах ман халăх пур: нихçан та
Мана каçармĕ вăл вара.

Эп — ун сасси, эп — унăн чунĕ.
Халь мар пулсан — пуласшăн эп.
Ан тĕлĕнсемччĕ: унсăр йӳнĕ
Мана çак пурнăç малашне.

Эй, ман асамăç! Ăнланатăп —
Чĕлхӳнтен мар — куçусенчен:
Мĕн чухлĕ чикĕсем пулсан та,
Çапах та пĕр, пĕр çут тĕнче.

Каçар, санпа эпех пыратăп.
Мана... миçемĕш çак каçа
Паран мана, пике-пиратăм?
Епле сахал! Каçар, каçар...

* * *

Нумайранпа эп макăрманччĕ,
Паян — вăтанăçăм таçта...
Чĕрем кӳлешӳпе тăртанчĕ,
Улман-улман куççуль çăтап.

Çук, тусăм, çук, Отелло мар эп,
Эс ху та Дездемона мар:
Мĕнле хавас сана эп парăп —
Çаплах асап мана эс пар.

Эс манăн сăнăма пытартăн,
Мĕскер тăватăн эс унпа?
Пĕлетĕп: витĕнĕ сăпатăм
Çурма çултах сивлек хумпа.

Эс ăнланаймăн, ырă тусăм,—
Салхуллă куллăм айĕнчен
Мĕн тилмĕрет ман хурлă куçăм,
Эс ăнланаймăн... нумайччен!

* * *

Кил-çуртăр тинĕсрен çĕр утăм пек кăна та,
Çапах шыва кĕме анмастăн эсĕ халь.
Пĕлетĕп сăлтавна, пĕлеп те кулянатăп,
Сирмен чаршав çинче эп хурлăх асăрхап.

Виç кун ĕнтĕ сана кĕтет аптранă тинĕс,
Пур хум пăшăлтатать вĕри тунсăхпалан.
Виç кун курмастăп эп сăхлантаруллă, симĕс
Сафьян сандалӳне хам пĕчĕк кантăкран.

Хĕвел çинче çиçсе вăй вылякан яп-ялтăр
Шалпар халат та халь пулмасть-çке куç тĕлне;
Уçмасть вăл, мĕлкĕ пек, ман алăка пĕр сассăр,
Туймастăп эпĕ ун тӳнтерĕн ăшшине...

* * *

Мускат пек анăç чӳхенет,
Ялтра-кĕрен мускат.
«Чипер юл, тусăм!» илтĕнет.
Е., çитĕ, ан хускат...

Ачашшăн хум лăпкать кимме,
Эп — хытăрахчĕ! — теп.
Эп хатĕр çакăнта вилме:
Санпа пулаттăм эп.

Асар-писер çил тухтăрин!
Тен, кам пĕлет, пире
Кăларĕччĕ пĕр-пĕр дельфин
Ытарайми çĕре.

Сан кăмăллă кĕввӳсене
Пĕрре тăнласанах —
Тӳсеймĕ çурăмĕ çине
Лартмасăр вăл сана.

Мана... Хăварăн-ши вара
Мана ун чух пĕччен?
Юлсассăн — юлашки юрра
Эп юрлăп сан çинчен.

Мускат çăралчĕ хуп-хурах,
Мухмăрлатать мускат.
Юрла эппин эс çав юррах,
Хускат чуна, хускат!

* * *

Каçар, ирĕксĕрех курмашкăн тиврĕ манăн:
Эп таврăнаттăмччĕ шыва кĕрсе çĕрле.
Балкон çинче тăрса, эс ик кусна шăлаттăн,
Шăп-шапăрт сывлăшра чĕтретчĕ ĕсĕклев.

Магноли вуллине эп уртăнтăм сасартăк.
Чĕрем тулашрĕ ман, юн ыткăнчĕ пуçа.
Тухан сăмахăма аран эп тытса чартăм:
Ман вăрттăн тусăмçăм! Вăл сан ятуччĕ çав.

Анчах шалтан такам темскер сана каларĕ.
Вĕлтлетрĕ ал тутри. Эс кĕтĕн васкаса.
Пĕлмерĕн çавă эс, сана вăл туйăнмарĕ —
Ман чĕмсĕр тарăху, ман çĕрлехи асап...

* * *

Ырă кас пултăр!
Сан чӳречӳ тĕлĕнче
Çап-çутă çăлтăр,
Кĕмĕлленчĕ кĕленче.

Чăрсăр магноли
Пăхса илчĕ кантăкран:
«Çывăрман халĕ...»—
Тет мана вăл хăлхаран.

Эпĕ пĕлетĕп:
Сарлака диван çинче
Шеллипеле те
Байронпа эс пĕр-пĕччен...

Ырă кас пултăр!
Эп мĕнле кĕтсессĕн те,
Кĕçĕр шур тутăр
Вĕлтлетмерĕ леш тĕлте.

Ырă кас пултăр!
Ырă тĕлĕк сан чунна!
Çап-çутă çăлтăр —
Ырлăх çăлтăрĕ çунать.

Тинĕсрен тухать çур уйăх,
Парăс евĕр карăнса.
Курас çук сана эп урăх,
Манас çук çав парăса.

Сулхăн çил вĕрет кас-кассăн,
Хум хăпать те хум çапать.
Асунта юлать ман сассăм,
Ман салхуллă сăн-сăпат.

Çĕр пулсан пĕр ешĕл улăх,
Çын пулсан кăтра путек,
Ахăр, пулмăттăм салхуллă
Нихăçан та эпĕ тек.

Пур-мĕн хăйăрлă пуш хир те:
Шывсăр, куракăсăр, шарак.
Ĕмĕтленнĕ пĕлĕт иртĕ
Çумăрне памасăрах...

Хум-хум урлă, çиле майăн,
Сывлăша вăр-вар уçса,
Сана час вăл илсе кайĕ —
Уйăравçă парăс çав.

Лимон-шыв ёçсе, ёшеннĕн,
Çывхарсассăн Босфора,
Кунталла пăхса, чеченĕм,
Мана асăн эс вара.

Хумсене йăлт хăнăхсассăн,
Чарăнсассăн Стамбула,
Ăшунта сывла та ассăн,
Кулянмасăр ал сулах!..

Тинĕсрен çĕкленчĕ уйăх,
Шыв çĕрле те кăн-кăвак.
Курас çук сана эп урăх,
Мĕншĕнне пĕлен хăвах.

* * *

Ак, тинĕс, эпĕр иккĕнех:
Вăл кайрĕ, тинĕсĕм, вăл кайрĕ...
Тен, манăн хурлăх кĕввине
Эс итлеме хавас та мар-и.

Анчах кама калас-ха ман?
Сан хумусем асамлă симĕс...
Эп астуман, асăрхаман:
Эс ху ăна вăрларăн, тинĕс!

Çапах та順 маншăн эсĕ — тус,
Мана витнех кун-çул тăварĕ.
Ман пурнăç — тăтăш ăсату...
Вăл кайрĕ, тинĕсĕм, вăл кайрĕ!

1933

ТУПМАЛЛИ

Савнă çĕр, чăваш çĕршывĕ

Халăхăма 3
Анне 5
Аппа 11
Савнă çĕр, Чăваш çĕршывĕ . 13
Вырăс халăхне 15
Ывăçă тăпри 17
Митта Васлейне асăнса . . 19
Çĕрле 22
Альпăрт Канаша 24
Ватă юрăç, тав сана! . . . 25
Тав юрри 27

Сиктĕрме

Ялăма 29
Несĕл 31
Ятсем 33
Сиктĕрме 35
Питтăпай çеремĕ 38
Ĕнчĕ 42
Кун йĕрки 44
Чĕпсем 46
Пултăрахчĕ телее 48
«Тики-тики» 49
Виçшер йĕркен 50
Çуллахи каç 54
Сăпка юрри 57
Тăвата хурăн 58
Кĕрхи кĕреке 59
Автанран автанччен . . . 63
Вĕрентекен 76
Амăртăва 80
Хĕллехи ир 83
Кушак 85
Сăлпăран 86
Тĕтĕм 88
Ар ташши 90
Мунча çемми 91
Вак хĕрринче 92
Ĕмĕрхи 93
Хĕр 94
Хĕр юрри 95
Вăтăр пĕрремĕш çуркунне . 96
Сывă тăр, хĕвел! 100
Хĕрарăм тантăша 101
Лашасем 105
Аннене 108
Сывпуллашу 110

Сонетсем

Атăл хĕрринчи юман . . . 111
Иккĕленӳ 112
Археолога 113
Пумă 114
Вирьял хĕрĕсем 115
Чăваш 116
Композитор патĕнче . . . 117
Чакма 118
Кимĕпе 119
Элек 120
Вăтанăç,именӳ, йыхрав . . 121
Çитмен ĕмĕт кăварĕ . . . 122
Тăхти (7) 123
Тăхти (2) 124
Салампи 125
Хăтăлнисем 126
Павло Тычинăна 127
Мицкевич 128
Пăр çурĕ 129
Пулăçăсем 130
Хавхалану 131
Хĕвел ури 132
Атăл куçĕ 133
Бакен 134
Тезаврус лингве чувашорум . 135
Салам сонечĕ 137
Салам сонечĕ 130
Ян Амос Коменский . . . 138

Хура пĕркенчĕк

«Урхамахăм пит канăçсăртан» 139
«Пĕлтерсем мана эс, караванçă» 141
«Ашхабад тăрринче çутă çăлтăр» 143
«Савнă тусăн çепĕç пӳрнисем» 144
«Хамаспюрăм, савнă Хамаспюр» 145
«Уйăх çак каç асамăç» . . 147

«Капет-Даг хыçне хĕвел пытанчĕ» 148
«Тӳпере çăлтăр нумай» . 150
«Мăссалас пек вĕрекен сĕткенĕм» 152
«Уйăхран эп ыйтрăм: ма эс, уйăх» 153
«Паян темшĕн Капет-Даг салхуллă» 154
«Шав чĕвĕлтетет сар кайăк» . 155
«Тантăш-тусăм, ма сывлатăн ассăн?» 156
«Хурассан çĕрне эп çитеймерĕм» 157
«Мĕскер калам сана юлашкинчен» 158
«Ăшăма хыптарса çунтаран» . 159
«Юлашки сехет эп санпала» . 160
«Малалла-ха пурнăç, малалла» 161

Кăнтăр кĕввисем

«Горизонтра хура тăхлан пек» 163
«Вакун чӳречинчен пăхсах эп» 164
«Умра тĕрленчĕ кунăм-çулăм» 165
«Эп çирĕмре. Мана «талантлă» 166
«Паркра пиншерĕн çутă хурт» 168
«Ман ыйхăм çук. Мĕнле уяр!» 169
«Пĕччен, пĕчченçĕм кĕçĕр урă!» 170
«Хумсем, епле сире эп тунсăх!» 171
«Эй, халь çав ăшăк, вараланчăк» 172
«Çын тивĕçĕ хăпарнă тапхăр» 173
«Паян вăл Çеçпĕл сăвви пек» 174
«Эп таврăнăттăм халь яла» . 175
«Ак эс хăçан иккен Хура» . . 177
«Тăхлан ӳпе. Горизонтра» . 179

Савни

«Юмаххăн кĕтĕн ман пата» . 181
«Эс ман чĕрĕмĕн чĕлхине» . 182
«Эс манăн халăхăм çинчен» . 183
«Мĕскер вăл пурнăçшăн пĕр уйăх!» 184
«Санпа эпирчченех çак çăлтăрсем çуталнă» 185
«Эй, ман асамăç! Манăн таркăн!» 186
«Нумайранпа эп макăрманччĕ» 187
«Кил-çуртăр тинĕсрен çĕр утăм пек кăна та» 188
«Мускат пек анăç чӳхенет» . 189
«Каçар, ирĕксĕрех курмашкăн тиврĕ манăн» 190
«Ырă каç пултăр!» 191
«Тинĕсрен тухать çур уйăх» . 192
«Ак, типĕс, эпĕр иккĕнех» . 194

ПЕТР ПЕТРОВИЧ ХУЗАНГАЙ

ЛИРИКА

На чувашском языке

Редактор **Г. Орлов.** Техн. редактор **Н. Деомидов.**
Худ. редактор **Н. Кириллов.** Корректор **Ю. Миронова.**

Сдано в набор 31/I-1962 г. Подписано к печати 5/VI-1962 г. Формат 70×108 1/32.
Объем в печатных листах 7,31, в учетн.-изд. листах 6,95. Заказ № 221.
Тираж 1000 экз. Цена 45 коп.

Типография № 1 Министерства культуры Чувашской АССР.
г. Чебоксары. Володарского, 5.

Цена 45 коп.